

QUICKSCAN

Middelengebruik jongeren en jongvolwassenen
in de gemeente Kampen

Muna Handulle

Sara Woods

MAIN*line*

OPDRACHTGEVER

Jurjen Bakker (Gemeente Kampen)

PROJECTGROEP

Sara Woods, Muna Handulle, Toon Broeks, Annet Vogelaar (Mainline)

AUTEURS

Sara Woods & Muna Handulle (Mainline)

MET DANK AAN

Alle jongeren, professionals en inwoners van Kampen die we hebben gesproken.

INLICHTINGEN

Stichting Mainline
Frederik Hendrikstraat 111
Postbus 58303
1040 HH Amsterdam
+31 20 6822660
www.mainline.nl
info@mainline.nl

© 2018, Stichting Mainline, Amsterdam

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de gemeenteraad van Kampen. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of andere wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de auteurs.

Samenvatting

Sinds een aantal jaar baart een mogelijke toename van drugsgebruik onder jongeren de gemeente en professionals zorgen. Verschillende partijen hebben in recente jaren diverse signalen opgepikt, maar deze blijven veelal vaag en bieden onvoldoende houvast voor het bepalen van een vervolgaanpak. Zodoende heeft de gemeente Kampen Mainline benaderd met een tweeledige vraag. Enerzijds om een beter beeld te krijgen van het alcohol- en druggebruik van jongeren en jongvolwassenen in de gemeente Kampen. Anderzijds om te komen tot (eerste) denkrichtingen met betrekking tot een adequate aanpak van de (eventuele) problematiek en/of tot aanbevelingen voor vervolgonderzoek, waarin een benadering vanuit het preventie denken centraal staat.

Mainline heeft van oktober 2017 t/m maart 2018 een quickscan uitgevoerd in Kampen. In het kader van deze quickscan werden zeven diepte-interviews gehouden met professionals, zes diepte-interviews met jongeren, twee weekenden veldwerk gedaan (inclusief korte gesprekken met jongeren, buurtbewoners, horecamedewerkers, agenten en professionals, en observaties bij de uitgaansgelegenheden en hangplekken), een interview gehouden met de lokale coffeeshopeigenaar, en afsluitend na inzage in het conceptrapport feedback gevraagd aan zeven professionals met betrekking tot de bevindingen, conclusies en aanbevelingen. Dit alles heeft tot het rapport in kwestie geleid, waarin een beeld geschetst wordt van drank- en drugsgebruik onder 12 t/m 23-jarigen in Kampen en suggesties worden gedaan voor een vervolgaanpak.

Kort samengevat is alcoholconsumptie, waaronder ook binge drinken en drinken op minderjarige leeftijd redelijk geaccepteerd binnen de gemeenschap. (Overmatig) alcohol drinken vormt een onderdeel van de drankketen cultuur, en ook op andere locaties, bijvoorbeeld in het uitgaansgebied van Kampen stad wordt in de weekenden veel gedronken. In Kampen stad zijn bovendien lachgas patronen ook erg populair, die op verschillende uitgaanslocaties verkocht worden. Over alcohol en lachgas wordt openlijk gesproken. Zodoende verdienen beide middelen specifieke preventieve aandacht.

Soft- en harddruggebruik lijkt onder jongeren in Kampen minder voor te komen dan het landelijke gemiddelde. Hier wordt ook veel minder open over gesproken, zowel naar ouders toe als onder elkaar. Toch ervaart Mainline veel bereidheid onder de jongeren en professionals om hierover in gesprek te gaan, en ervaringen en kennis te delen. Ook blijken soft- en harddrugs niet moeilijk te verkrijgen. Veel jongeren zijn, al is het langs de zijlijn, reeds in aanraking geweest met soft- en in mindere mate harddrugs. Alleen al dit gegeven vraagt om een gedegen preventieaanpak.

Vervolgsuggesties zijn opgesteld aan de hand van bestaande kennis m.b.t. effectieve preventieaanpak, maar vooral ook met behulp van betrokken lokale professionals. De aanbevelingen zetten in op: een geïntegreerde preventieaanpak met aandacht voor vroegsignalering d.m.v. samenwerking aangestuurd door één gemeentelijke regiehouder; duidelijke handhaving; uitbreiding van voorlichting op maat, waarbij niet alleen de jongeren maar ook de ouders benaderd worden, en ook gedacht moet worden aan weerbaarheid (en niet alleen middel specifieke voorlichting); verdieping van inzicht in gebruikende jongeren, o.a. door verder onderzoek, maar ook door jongeren bij de preventieopzet te betrekken.

INHOUD

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Achtergrond	5
1.2 Probleemstelling.....	8
1.3 Doel/vraagstelling.....	8
1.4 Organisatie	8
2 Werkwijze	9
2.1 Diepte-interviews professionals	9
2.2 Veldwerk en diepte-interviews jongeren	9
2.4 Afsluitende vragenlijst	10
3 Resultaten	11
3.1 Diepte-interviews professionals	11
3.1.1 Alcoholgebruik.....	11
3.1.2 Druggebruik.....	13
3.1.3 Reacties	15
3.2 Veldwerk en diepte-interviews jongeren	16
3.2.1 Alcohol.....	16
3.2.2 Druggebruik jongeren.....	17
3.2.3 Lachgas	18
3.2.4 Cannabis	19
3.2.5 Designer- en harddrugs	20
3.2.6 De behoeften van jongeren.....	22
3.3 Afsluitende vragenlijst	23
3.3.1 Alcohol en de drankketen.....	23
3.3.2 Harddrugs	23
3.3.3 Preventieaanpak.....	23
3.3.4 Kwetsbare jongeren	24
3.3.5 Vervolgaanpak.....	24
4 Conclusies	25
4.1 Alcohol.....	25
4.2 Drugs	25
4.3 Algemeen	25
5 Aanbevelingen	26
5.1 Investeer in samenwerking en ketenaanpak preventie.....	26
5.2 Handhaving alcohol	26
5.2.1 Drankketen	26
5.2.2 Integraal beleid.....	27
5.3 Betrek jongeren en ouders bij de preventie.....	27
5.4 Breng gebruik en zorgbehoeften beter in kaart	28
5.5 Uitbreiding van voorlichting	28
5.6 Handhaving lachgas.....	29
Literatuur	30
Bijlage 1: onderwerpen lijst interview professionals	31
Bijlage 2: onderwerpen lijst interview jongeren	32

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

In recente jaren hebben verschillende professionals in Kampen signalen opgevangen die duiden op een mogelijke toename van druggebruik onder jongeren in Kampen. De gemeente ziet zich voor het probleem gesteld dat iedereen van alles vermoedt, maar dat er nog geen bewijzen zijn dat hier daadwerkelijk sprake van is en in welke vorm en mate. Ook wat betreft het softdruggebruik en de alcoholconsumptie van de lokale jongeren is de gemeente Kampen op zoek naar meer data en handvatten voor het ontwikkelen van een passende respons. De gemeente en diverse professionele organisaties zijn al enige tijd actief hiernaar op zoek. Dit blijkt onder andere uit het multidisciplinaire overleg middelengebruik jeugd dat in juli 2016 bij het stadhuis werd gehouden. In dit overleg werden signalen en aanbevelingen onderling uitgewisseld. Hierop volgend heeft de gemeente Mainline benaderd met het verzoek om middels een quickscan beter zicht te krijgen op drank- en druggebruik van jongeren in Kampen tussen de 12 en 23 jaar.

Alcohol onder 13 t/m 19-jarigen

In 2016 publiceerde GGD IJsselland de meest recente jongerenmonitor van de regio. In 2015 woonden 2911 jongeren van 13 t/m 16 jaar in de gemeente Kampen (GGD IJsselland, 2016a). 630 jongeren uit de tweede klas en 664 jongeren uit de vierde klas van verschillende middelbare scholen in Kampen hebben in de jeugdmonitor 2014-2015 een vragenlijst ingevuld op school, onder andere over alcohol- en (soft)druggebruik.

In de monitor zegt een kwart van de tweede klas leerlingen en iets meer dan de helft van de vierde klas leerlingen weleens alcohol te hebben gedronken. Van deze drinkende jongeren deed een derde in klas 2 in de afgelopen 4 weken aan bingedrinken (meer dan 4 units alcohol op een avond) en is iets meer dan een derde ooit dronken geweest. Van de drinkende jongeren in klas vier deed de helft in de afgelopen vier weken aan bingedrinken, en is iets meer dan de helft ooit dronken geweest. In Kampen doen de jongeren uit klas 2 vaker aan bingedrinken en zijn vaker ooit dronken geweest, in vergelijking met andere steden in de regio. (GGD IJsselland, 2016a).

	Kampen		Regio	
	Klas 2	Klas 4	Klas 2	Klas 4
<i>Weleens alcohol gedronken</i>	25	56	22	60
<i>Ooit dronken geweest*</i>	39	56	25	59
<i>Binge drinken*</i>	33	50	25	52
<i>Ouders vinden alcohol drinken goed of zeggen er niets van*</i>	22	49	23	48
<i>Weleens cannabis gebruikt</i>	1	5	2	9
<i>Andere drugs gebruikt (GHB, XTC, coke, speed, heroïne, LSD)</i>	0	<1	<1	1

* Percentage van jongeren dat heeft aangegeven weleens gedronken te hebben.

Sinds januari 2014 is de Drank en Horecawet gewijzigd: de leeftijdsgrens voor de verkoop van zwak alcoholhoudende dranken is verhoogd van 16 naar 18 jaar. 'Drinken op jonge leeftijd (14-16 jaar) wordt steeds minder getolereerd en hierop wordt actiever opgetreden' (GGD IJsselland, 2016b: 5). Desondanks zegt in de jeugdmonitor 22% van de tweede klas leerlingen dat hun ouders er geen probleem mee hebben dat ze drinken. In de vierde klas zegt 49% dat dit het geval is (GGD IJsselland, 2016a). Vergelijkbaar zegt in de evaluatie van de Drank en Horecawet 2015 41% van de 13 t/m 16-jarigen dat hun ouders het goed vinden dat ze drinken, en 55% van de 17-jarigen zegt dat hun ouders het goed vinden dat ze drinken. Van de 17-jarigen heeft ongeveer 60% weleens een gesprek met hun ouders over alcoholgebruik (GGD IJsselland, 2016b).

Volgens de GGD Drank en Horecawet evaluatie drinken veel jongeren overmatig alcohol, maar beginnen ze wel op een steeds latere leeftijd. Volgens deze evaluatie doet 75% van de jongens en 58% van de meisjes van 17 t/m 19 jaar aan bingedrinken. Bovendien zijn in 2015 in de drie

ziekenhuizen in de regio IJsselland meer dan vijftig jongeren behandeld ten gevolge van overmatig alcoholgebruik (GGD IJsselland, 2016b). In Kampen spelen de keten een belangrijke rol bij de alcoholconsumptie van jongeren. Van de 17 t/m 19-jarigen gaat 1/3 minimaal 1x per week naar een keet (GGD IJsselland, 2016b). Zowel op festivals als bij de keten kunnen minderjarigen aan alcohol komen.

Druggebruik onder 13 t/m 23-jarigen

In de GGD-jeugdmonitor werden de scholieren van klas 2 en 4 ook gevraagd naar druggebruik. Zowel soft- als harddrugs wordt volgens de monitor nauwelijks gebruikt door de scholieren. 1% van de tweede klas leerlingen en 5% van de vierde klas leerlingen heeft weleens cannabis gebruikt. De percentages liggen lager dan de 2% en 9% van de leerlingen in de rest van de regio (GGD IJsselland, 2016a). Wat betreft harddrugs geeft 0% van de tweede klas leerlingen en minder dan 1% van de vierde klas leerlingen aan dit ooit te hebben gebruikt (GGD IJsselland, 2016a). Niet alleen liggen de cijfers uit Kampen lager dan de regionale cijfers, ze liggen ook significant lager dan de landelijke cijfers. Landelijk heeft 9% van de 14-jarigen en 22,4% van de 16-jarigen ooit cannabis gebruikt, en 2,3% van de 14-jarigen en 5,3% van de 16-jarigen heeft ooit harddrugs gebruikt, aldus het Peilstationonderzoek Scholieren 2015. Tegelijkertijd signaleert dit onderzoek ook een daling in gebruik van zowel cannabis als harddrugs onder scholieren (Van Dorselaer *et al*, 2016).

Desalniettemin zijn er serieuze zorgen onder professionals die met jongeren in Kampen werken. Deze zorgen werden onder andere aangekaart in het overleg middelengebruik jeugd in juli 2016, waar 10 professionals aan deelnamen. In dit overleg kwamen onder andere de volgende signalen naar voren (Gemeente Kampen, 2016):

- Er lijkt een toename van soft- en harddrugs gebruik onder de jeugd, die al zichtbaar is vanaf de eerste klas middelbare school, maar vooral onder de 14/15-jarigen.
- Het is makkelijk om als minderjarige aan soft- en harddrugs te komen.
- Vooral kwetsbare (LVB en WAJONG) jongeren zijn het slachtoffer van dealers.
- Druggebruik onder 15- jongeren duidt op grotere gezinsproblematiek die ook om aandacht vraagt.

Bovengenoemde signalen leidden in hetzelfde overleg tot de volgende aanbevelingen (Gemeente Kampen, 2016):

- Het is belangrijk om zo vroeg mogelijk te signaleren en deze signalen direct op te pakken.
- Het CJG is een belangrijke spin in het web, die gezinssituatie onderzoekt en hulp coördineert.
- Privacyregels zouden nooit een belemmering moeten zijn in de zorg voor jongeren.
- Het CJG moet aansluiten bij zorg-overleggen en de signalen uit deze overleggen moeten gedeeld worden met relevante professionals, zoals de politie.
- Het systeem voor vroegsignalering VIS2 voldoet niet; het is te star om onderbuikgevoelens of vertrouwelijke informatie op te nemen. Hierdoor is er behoefte aan mondeling overleg.
- Politie en het OM moeten serieus de (vermoedelijk) georganiseerde dealers opsporen.
- Welzijn Kampen kan een belangrijke rol spelen bij preventie en signalering.
- Samenwerking tussen alle betrokken partijen is heel belangrijk.

Politie gebiedsscan Kampen

In augustus 2017 presenteerde de politie IJsselland-Noord de 'Gebiedsscan 2017 Gemeente Kampen'. Hierin worden uitgaans- jeugd- en drugsriminaliteit cijfers gepresenteerd van de afgelopen vier jaar. De afgelopen jaren ziet de politie een cijfermatige daling in drugshandel misdrijven. Zo waren er in 2013 in totaal 34 incidenten van drugshandel geregistreerd t.o.v. 12 incidenten in 2016 (Politie IJsselland-Noord, 2017: 10).

'Ondanks de cijfermatige daling heeft het team de indruk dat het aantal harddrugsfeiten in werkelijkheid hoger ligt. Net als ketenpartners signaleert het politieteam een toename van het middelengebruik. Zij signaleren

regelmatig personen op straat die duidelijk zichtbaar onder invloed zijn van harddrugs, zoals XTC, speed, cocaïne en/of GHB maar vooral alcohol. [...]

Onder een groep jongeren tussen de 22 en 24 jaar is sprake van harddruggebruik, mede voortkomend uit andere problematiek. Het politieteam krijgt tevens zorgwekkende signalen van scholen. Concreet zijn deze signalen echter niet. Onverwachte controles op scholen en onderzoek op basis van de signalen leveren geen concrete aanwijzingen op voor een wijdverspreid druggebruik onder jongeren, evenmin de drugscontroles rondom de horeca. Los van een enkele casus met multi-problematiek, wordt het politieteam ook niet geconfronteerd met ouders die de signalen onderbouwen.’ (Politie IJsselland-Noord, 2017: 11).

De meeste geweldsdelicten vinden plaats in het centrum van Kampen en zijn gerelateerd aan uitgaan. Vooral op zaterdagavond zijn er veel aangiftes van geweld. Veel verdachten zijn daarbij onder invloed van alcohol en/of drugs. Er is een cijfermatige toename van geweld in Kampen, maar dat kan ook komen door de integrale aanpak van uitgaansgeweld. Hierbij werken de gemeente, de politie en horecaondernemers samen aan het programma Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan.

In 2016 waren er 109 incidenten van overlast in verband met alcohol en/of drugs. Toch werd er in de buurt van de coffeeshop in Kampen nauwelijks overlast ervaren en verlopen handhaving en samenwerking met de coffeeshopeigenaar goed. Zo werd in 2016 de coffeeshop zes keer gecontroleerd, en alle keren voldeed de coffeeshop aan de AHOJG-criteria. De meeste overlast incidenten komen door alcoholmisbruik.

‘Het aantal incidenten van openbare dronkenschap is het afgelopen jaar bijna verdubbeld ten opzichte van het voorgaande jaar. Een mogelijk verklaring hiervoor is dat er vaker repressief wordt opgetreden tegen openbare dronkenschap en dat dit nauwkeuriger wordt geregistreerd met het oog op eventuele ontzeggingen’ (Politie IJsselland-Noord, 2017: 19).

Een groot deel van de Kampense jeugd komt samen in keten.

‘Een deel van deze keten is gecertificeerd. De keten worden regelmatig bezocht door de gemeente, Tactus, de brandweer, jongerenwerkers en (jeugd)agenten. Dit lijkt effectief: de jongeren hangen minder rond op straat en veroorzaken weinig overlast. Er bestaan echter ook keten die niet officieel zijn aangemeld en gecertificeerd, mede hierdoor is hier weinig zicht en controle op’ (Politie IJsselland-Noord, 2017: 21).

Volgens de paretoregel is gemiddeld 20% van de daders verantwoordelijk voor 80% van de criminaliteit en overlast. Zij komen regelmatig in beeld bij de politie en justitie. Het zijn de “vaste klanten” van de politie. Volgens de politie zijn met name de jeugdgroepen en de veelplegers verantwoordelijk voor de criminaliteit in Kampen. In Kampen waren er in 2016 twee veelplegers (18+) en geen jeugdige veelplegers (18-). De politie heeft in 2016 twee problematische jeugdgroepen in kaart gebracht: de chillgroep en de zorggroep.

‘De Chillgroep bestaat uit 27 leden, waarvan meer dan de helft tussen de 12 en 17 jaar oud, de overige leden zijn tussen de 18 en 23 jaar oud. Er bestaan signalen en een aantal feitelijkheden dat er binnen de groep jongeren drugs wordt gebruikt. De jongeren uit de groep intimideren en bedreigen andere jonge jongeren om drugs te kopen en verkopen. Een deel van de jongeren is bang om te praten en voor zichzelf op te komen. De jongeren uit deze groep zijn voor een groot deel van Turkse komaf. Er zijn signalen dat een aantal jongeren uit deze groep contact heeft met andere, inmiddels gecriminaliseerde personen/groepen, niet zijnde jeugdigen.

De zorggroep bestaat uit 35 leden tussen de 14 en 18 jaar oud. Ook binnen deze groep wordt drugs gebruikt. De jongeren uit de groep die drugs verkopen, worden onder druk gezet, geïntimideerd en bedreigd door andere jongeren om drugs te kopen en verkopen. Jongeren zijn bang om te praten en voor zichzelf op te komen. Meerdere jongeren geven aan zich niet veilig en vrij te voelen op straat en vooral geen veilige plaats te hebben om ergens met andere jongeren rond te hangen. Er is zorg over het negatieve gedrag thuis en schooluitval van deze jongeren. Volgens de politie, lijkt een aantal personen vanuit de chillgroep een grote/bepalende negatieve invloed te hebben op de jongeren in de zorggroep. (Politie IJsselland-Noord, 2017: 22).

Middels de werkgroep Investeren in Contact, het Jeugd Hulp Team en doorverwijzingen naar Halt staat de aanpak van jeugd centraal bij de politie. Bij Investeren in Contact werkt de politie samen met ketenpartners aan de aanpak van jeugdgroepen. Verzamelde signalen en mogelijke aanpak worden gedeeld en besproken met de partners. Daarbij worden ouders, woningcorporaties, scholen en het veiligheidshuis zoveel mogelijk betrokken. Dit om escalatie van de overlast van de jeugdgroepen te voorkomen. De politie adviseert om scholen nog meer te betrekken in de aanpak van probleemjongeren.

Tot slot meent de politie dat hoewel de lokale jeugdproblematiek goed geborgd is, er meer aandacht en inzet nodig is voor het middelengebruik onder jongeren. De politie adviseert om dit beter in zicht te krijgen en nadrukkelijker aan te pakken, met specifieke aandacht voor 16 tot 18-jarigen om overlast door verveling te voorkomen.

1.2 Probleemstelling

De gemeente Kampen heeft onvoldoende zicht op de huidige situatie omtrent het middelengebruik onder jongeren. De gegevens die voorhanden zijn, zijn ofwel verouderd of te weinig specifiek. Daarnaast gaan er signalen en geruchten de ronde, waaruit zou blijken dat er mogelijk sprake is van probleemgebruik.

1.3 Doel/vraagstelling

Doelstelling van huidig onderzoek is:

- Een beter beeld te krijgen van het alcohol- en druggebruik van jongeren en jongvolwassenen in de gemeente Kampen;
- Te komen tot (eerste) denkrichtingen met betrekking tot een adequate aanpak van de (eventuele) problematiek en/of tot aanbevelingen voor vervolgonderzoek, waarin een benadering vanuit het preventie denken centraal staat.

Om deze doelen te behalen zullen de volgende vragen beantwoord worden:

- Wat zien relevante partijen (professionals en jongeren) aan eventuele ontwikkelingen en problemen rondom middelengebruik?
- Welke (sociale en culturele) factoren dragen bij aan het ontstaan en bestendigen van eventuele problematiek?
- Welke eventuele ondersteunings- dan wel informatiebehoeften hebben professionals en jongeren m.b.t. alcohol- en middelengebruik?

1.4 Organisatie

Het onderzoek is - in opdracht van de gemeente Kampen - uitgevoerd door Mainline.

2 Werkwijze

Dit onderzoek is uitgevoerd middels een quickscan van oktober 2017 t/m maart 2018; een snelle, eerste inschatting van de lokale situatie.

Om bovenstaande vragen te beantwoorden zijn er interviews gehouden met relevante professionals over het middelengebruik van jongeren in Kampen, er is veldwerk in de regio gedaan, waarbij - naast gesprekken met professionals en relevante anderen - de doelgroep zelf benaderd en geobserveerd is, er zijn diepte-interviews gehouden met jongeren en ter conclusie zijn de bevindingen en mogelijke conclusies in een vragenlijst voorgelegd aan de betrokken professionals. Zij kregen hiermee een laatste mogelijkheid om feedback te geven op de bevindingen en een bijdrage te leveren aan de denkrichting voor vervolgstappen.

Naar aanleiding van de geruchtenstroom omtrent het middelengebruik onder jongeren, is de doelgroep van dit onderzoek jongeren en jongvolwassenen van 12 t/m 23 jaar.

2.1 Diepte-interviews professionals

In oktober 2017 heeft Mainline zeven diepte-interviews met acht professionals gehouden. Eén interview werd met twee professionals tegelijk gehouden.

Instantie	Functie
Het Almere College (vmbo-school)	Intern begeleiders (2)
Centrum voor Jeugd en Gezin	Teammanager
GGD	Jeugdverpleegkundige
Politie	Jeugdagent
Welzijn Kampen	Jongerenwerker
Tactus	Preventiewerker
Waypoint	Jongerenbegeleider

De interviews werden telefonisch gevoerd. Het waren open interviews, waarbij een interviewleidraad gehanteerd werd (zie bijlage 1). De interviews duurden ongeveer een uur. Alles werd opgenomen en vervolgens in een schriftelijk verslag samengevat. Op verzoek konden de professionals inzage krijgen in het verslag. Uiteindelijk werd de informatie van de professionals geanonimiseerd verwerkt (zie hoofdstuk 3.1).

2.2 Veldwerk en diepte-interviews jongeren

Het veldwerk heeft twee keer op twee dagen plaatsgevonden, in november en december. Mainline bepaalde de te bezoeken veldwerkplekken aan de hand van de informatie van professionals. Bij het tweede veldwerkbezoek werd ook de informatie van jongeren meegenomen. Buiten zijn verschillende hangplekken van jongeren bezocht in Brunnepe, Hanzewijk, het stadspark en de skatebaan. Ook zijn de veldwerkers langs geweest bij de McDonalds, een keet, The Take, 't Ukien, en diverse snackbars en dancings in de stad. Zoals te verwachten in deze tijd van het jaar waren de meeste buitenplekken relatief verlaten. Toch hebben de veldwerkers enkele jongeren buiten gesproken, verder spraken we ze met name in en rond de McDonalds, in The Take en op zaterdag tijdens het uitgaan in de stad. De jongeren waren over het algemeen zeer open en bereid om hun kennis en ervaringen met Mainline te delen. Behalve jongeren heeft Mainline gedurende dit veldwerk met verschillende andere relevante personen gesproken: buurtbewoners, café en bar/dancing medewerkers in het centrum van Kampen, wijkagenten, oudere uitgaanders, coffeeshop medewerkers, medewerkers van het jongerencentrum en een snackbar eigenaar. De Kampense coffeeshop eigenaar is uitgebreid telefonisch gesproken over de huidige stand van zaken.

Mainline heeft tevens 6 diepte-interviews afgenomen met jongeren tussen de 14 en 23 jaar die alcohol en/of drugs gebruiken. Vijf van deze interviews werden face-to-face gehouden door de veldwerkers in Kampen, tijdens het eerste veldwerkbezoek. Het zesde interview werd telefonisch afgenomen door de projectcoördinator, nadat deze jongere zijn telefoonnummer had gegeven tijdens het tweede veldwerkbezoek. De jongeren kregen een vergoeding van 15 euro aangeboden in de vorm van een bol.com cadeaubon, voor hun deelname aan het interview. Ook hiervoor werd een interviewleidraad gehanteerd (zie bijlage 2). Zowel in het veldwerk en de interviews was de bereidheid van jongeren om hun ervaringen en visies omtrent drank- en druggebruik in Kampen met Mainline opmerkelijk.

2.4 Afsluitende vragenlijst

Ten laatste werd aan tien professionals van zeven verschillende instanties en aan drie gemeentelijke ambtenaren een afsluitende vragenlijst voorgelegd. De professionals kregen inzage in het conceptrapport en eenieder werd verzocht om input te leveren op de resultaten van het onderzoek, en hun ideeën m.b.t. een passende aanpak. Vragen werden gesteld binnen acht verschillende thema's namelijk: alcohol, verkoop drugs, harddrugs, binnen vs. buiten Kampen, behoeften van jongeren, kwetsbare jongeren, conclusies, en vervolgaanpak.

Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer een uur. Uiteindelijk hebben 6 van de 7 instanties meegewerkt aan deze laatste fase van het onderzoek. De gemeente heeft, met toelichting, geen respons gestuurd.

Deze laatste fase van het onderzoek was ter vervanging van een focus groep. De focus groep zou met dezelfde bovengenoemde insteek gehouden worden, maar moest helaas door onvoorziene omstandigheden tot tweemaal toe op het laatste moment geannuleerd worden; de eerste keer (18 januari 2018) door noodweer en de tweede keer (1 maart 2018) door een spoedoverleg binnen de gemeente waar meerdere focus groep participanten aan moesten deelnemen. In overleg met de gemeente is vervolgens besloten om de nodige laatste inbreng per email op te vragen. Hierdoor is de focus groep meerwaarde van dialoog en consensus helaas komen te vallen, maar anderzijds is hierdoor iedereen wel op gelijke voet aan het woord gekomen en werd het maken van mogelijk gevoelige of onpopulaire standpunten meer gestimuleerd.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken. De eerste paragraaf geeft de perspectief van de professionals aan de hand van diepte-interviews, aan. In de tweede paragraaf worden zowel de perspectief van een aantal jongeren in Kampen als de waarnemingen van onderzoekers tijdens het veldwerk, toegelicht. In de laatste paragraaf worden de resultaten van een focus groep discussie met de professionals – naar aanleiding van de resultaten van paragraaf 1 en 2 van dit hoofdstuk – uiteengezet.

3.1 Diepte-interviews professionals

De meeste professionals zeggen zich zorgen te maken over het middelengebruik van de Kampense jeugd. Deze zorgen hebben te maken met het vermoeden dat de leeftijd waarop jongeren beginnen met gebruik daalt en de frequentie dat er en/of de hoeveelheid die gebruikt wordt. De professionals geven aan dat deze signalen zouden kunnen leiden tot problematisch gebruik en schade aan de gezondheid. Ook zeggen enkele professionals dat zij het vermoeden hebben dat het middelengebruik vaak samenhangt met grensoverschrijdend seksueel gedrag.

De meest genoemde redenen voor alcohol- en druggebruik onder de jongeren van Kampen zijn: erbij horen, gezelligheid en een manier voor jongeren om met hun emoties om te kunnen gaan. Gezien de aard van hun werk, komen de meeste professionals alleen in aanraking met jongeren met specifieke hulp en/of ondersteuningsbehoeften. Hierdoor is het voor hen lastig om een totaalbeeld te omschrijven van de jeugd en jongvolwassenen in Kampen. Echter, de professionals zijn het grotendeels met elkaar eens dat er steeds minder subgroepen te onderscheiden zijn onder de jongeren van Kampen, in vergelijking met eerdere generaties. Subgroepen kunnen bijvoorbeeld gekoppeld worden aan een voorkeur voor bepaalde muziek, kledingstijl en/of het type middelengebruik, maar dit loopt volgens de professionals steeds vaker door elkaar. Ook geven een aantal professionals aan dat het gebruik van verschillende middelen, zoals drank en drugs of verschillende drugs, vaak met elkaar samenhangt. Deels hierdoor is het voor de professionals lastig om een inschatting te maken van het aantal jongeren dat gebruikt, welke groepen dit precies zijn, en welke groepen voorkeuren hebben voor specifieke middelen (drank of drugs).

Een aantal professionals hebben in hun werk ook contacten met jongeren buiten Kampen. Ondanks dat hier specifiek onderscheid in is gemaakt in de vraagstellingen van het onderzoek, kunnen zodoende sommige waarnemingen omtrent middelengebruik betrekking hebben op jongeren buiten Kampen (veelal direct omliggende gemeenten).

3.1.1 Alcoholgebruik

Welke drank?

De jongeren van Kampen drinken over het algemeen bier, witte wijn, mix drankjes en sterkedrank - met name whisky en wodka. De jongens hebben normaliter de voorkeur voor bier en de meisjes voor mix drankjes. Volgens één professional zou whisky populair zijn onder coke gebruikers.

Vanaf welke leeftijd?

De leeftijd waarop voor het eerst gedronken wordt is volgens de meeste professionals rond de 13/14 jaar, de jongeren in de 2e klas van de middelbare school. Een aantal professionals constateren dat meisjes over het algemeen later beginnen met drinken, en dus ouder zijn wanneer ze voor het eerst drinken. Sommige professionals zijn van mening dat het veeltijds de meisjes zijn die eerder aan de sterkedrank gaan dan jongens, waardoor zij sneller beschonken kunnen raken. Andere professionals verklaren daarentegen dat de politie eerder ingelicht wordt wanneer een meisje dronken op straat is dan bij een jongen. Hierdoor zien professionals mogelijk eerder de meisjes die dronken worden, dan de jongens. De verhouding jongens en meisjes die drinken wordt over het algemeen evenredig

ingeschat. Veelal vinden ouders het acceptabel als er gedronken wordt vanaf 16 jaar ondanks het wettelijk toegestane leeftijd van 18+ om te drinken, aldus verscheidene professionals.

“Toen de leeftijdsgrens naar 18+ ging vonden veel ouders het toch lastig om het hun 16-jarigen te verbieden.”

Hoewel veel jongeren al onder de 18 jaar beginnen met drinken, geven verschillende professionals wel aan dat de frequentie van consumptie en hoeveelheid alcohol bij de 18+ers hoger ligt dan bij de minderjarigen.

“Zodra ze 18 zijn geworden gaan ze keihard los, alsof ze een vrijbrief hebben gekregen.”

Wat is de omvang?

Over de omvang van drankgebruik onder de jongeren in Kampen zijn de professionals het eens dat het om een grote groep gaat. Veel jongeren waarmee de professionals contact hebben, hebben al eens alcohol gedronken, of zijn zelfs al dronken geweest. Zo spreekt één professional elke week ongeveer 15 (van de 40) jongeren over hun alcoholconsumptie. Een andere professional zegt dat van de 80 jongeren onder de 16 jaar, die zij in beeld hebben, ongeveer de helft regelmatig alcohol drinkt. Het is niet moeilijk voor jongeren onder de 18 jaar om aan alcohol te komen.

Waarom drinken jongeren?

De professionals zijn van mening dat de reden waarom er gedronken wordt grotendeels gekoppeld kan worden aan de cultuur van Kampen. Ze verklaren hierbij dat het drinken van alcoholische drank sociaal geaccepteerd is.

“Het wordt gewoon als normaal gezien, het is sociaal smeermiddel.”

Daarnaast speelt groepsdruk – erbij willen horen – onder de jongeren en het “stoer vinden” van drinken een belangrijke rol bij het consumeren van alcohol. Dit kan het volgens enkele professionals moeilijk maken voor de jongeren om hun grenzen aan te geven. Hierdoor kunnen ze soms (meer) gaan drinken, terwijl ze dat eigenlijk niet willen.

“... als je daar zit en je ziet dat iedereen zich lam drinkt en je wilt bij die groep horen dan is het logisch dat jij daaraan mee gaat doen.”

“Het begint met bier, maar ik denk dat voor hen vooral de maat is ‘als je maar dronken bent’.”

Ten laatste is volgens de professionals de sfeer die wordt geassocieerd met alcoholconsumptie een belangrijk factor die meespeelt in de reden om te drinken. Het wordt door veel jongeren geassocieerd met ‘gezelligheid’.

Wat is de context?

De keten spelen een belangrijke rol bij de alcoholconsumptie onder de jongeren van Kampen. Alle professionals noemen de keten wanneer het over jongeren en alcohol gaat. De keten zijn sociaal geaccepteerd, er zijn er heel veel in de regio en er is weinig tot geen toezicht op wat de jongeren daar doen. Bovendien vinden veel ouders het wel ok dat de jongeren daar alcohol drinken.

“Het gebeurt vaak bij ouders in de achtertuin.”

Regelmatig komen minderjarigen bij de keten. De bezoekers kunnen wel tot 13 jaar jong zijn, ver onder de grens van de wettelijke toegestane leeftijd om te kunnen drinken. Binnen de keten, hebben jongeren volledige toegang tot de aanwezige drank, waardoor de jongeren zover kunnen gaan als zij willen.

“Er wordt niet raar opgekeken als de keetjongeren dronken worden.”

Behalve in de keten, drinken jongeren volgens meerdere professionals ook vaak thuis, meestal om in te drinken voordat ze uitgaan.

Over de kennis die ouders hebben m.b.t. de gevolgen van (veelvuldig) alcoholgebruik onder de jongeren, zijn de meningen van professionals verdeeld. Een aantal is van mening dat er onvoldoende kennis over en zicht op is. Anderen vinden de kennis voldoende, maar doordat het maatschappelijk geaccepteerd is worden de gevolgen van alcoholgebruik niet erkend of onderschat. Dit belemmert echte veranderingen in de alcoholconsumptie onder jongeren.

“Alcohol is een harddrug en wij als gemeenschap, in Kampen maar ook landelijk, staan er te gemakkelijk in. Er is te veel acceptatie bij het gebruik van alcohol, terwijl de schade die het lichamelijke veroorzaakt echt enorm is.”

3.1.2 Druggebruik

Wie gebruiken drugs?

De professionals zijn het over het algemeen met elkaar eens dat de jongeren in Kampen die drugs gebruiken en/of handelen, grotendeels uit lagere sociaaleconomische milieus komen, en vaak een moeilijke thuissituatie en/of gedragsstoornissen hebben. Volgens vier professionals gebruiken vooral de laagopgeleiden drugs. Twee van deze vier professionals hebben het daarbij specifiek over laagopgeleide arbeiders, bijvoorbeeld stratenmakers die relatief makkelijk veel geld kunnen verdienen.

De meeste professionals vinden het lastig te beantwoorden welke subgroepen drugs gebruiken. Wel werden ‘gabbers’, ‘hardcore jongeren die zich afzetten tegen de maatschappij’ en ‘voetbalfans’ genoemd. Daarnaast hebben een aantal professionals signalen opgepikt dat jongeren van Turkse komaf gemoeid zijn in druggebruik en/of -handel in Kampen. Echter, de professionals hebben deze Turkse jongeren nauwelijks in beeld.

Oorspronkelijk gebruiken de jongens meer soft- en harddrugs. Sommige professionals zeggen dat zij het vermoeden hebben dat er nu meer meisjes zijn die drugs gebruiken of in ieder geval omgaan met jongeren die dat doen, in vergelijking met vorige generaties jongeren. Door deze verschuiving is de verhouding van jongens en meisjes die drugs gebruiken tegenwoordig mogelijk ongeveer gelijk.

Vanaf welke leeftijd?

De leeftijd waarop jongeren met het gebruik van softdrugs (i.e. hasj en wiet) beginnen, ligt volgens de meeste professionals rond de 14 jaar. Bij bepaalde instanties in Kampen zijn er ook jongeren in beeld die al 11 en 12 jaar oud zijn begonnen met blowen.

De jongeren beginnen over het algemeen pas op een iets oudere leeftijd met harddrugs. Verschillende professionals geven aan dat jongeren zo rond hun zeventiende of achttiende hiermee beginnen, en dan vooral XTC en/of speed. De leeftijd voor het gebruik van cocaïne ligt normaliter hoger.

Meerdere professionals hebben het vermoeden dat de leeftijd waarop jongeren beginnen met het gebruik van harddrugs omlaaggaat.

Wat is de omvang?

Alle professionals vinden het erg lastig om de omvang van jongeren die drugs gebruiken aan te geven. Wel zijn de professionals redelijk eensgezind in de perceptie dat er onder jongeren in Kampen (veel) meer alcohol gedronken wordt dan dat er drugs gebruikt wordt. Ook zijn zij van mening dat wanneer er sprake is van druggebruik, het over het algemeen om softdrugs gaat, en in (veel) mindere mate om harddrugs. Toch zeggen verschillende professionals ook dat de jongeren die wel drugs gebruiken, vaak een combinatie van verschillende harddrugs, softdrugs en alcohol gebruiken.

Het verschilt sterk tussen de professionals met hoeveel jongeren die drugs gebruiken zij in contact komen. Dit is afhankelijk van het soort werk dat een professional uitoefent: ziet hij of zij verschillende soorten jongeren inclusief jongeren die (problematisch) middelen gebruiken of alleen jongeren die (problematisch) middelen gebruiken? Zo constateert één professional dat van de 40 jongeren die

diegene spreekt er ongeveer 7 drugs gebruiken. Een ander zegt dat van de 80 jongeren naar schatting de helft soft- en/of harddrugs gebruikt. En weer een andere professional geeft aan ongeveer 10 jongeren per maand te spreken die problematisch soft- en/of harddrugs gebruiken.

De meningen van professionals - over hoe men in Kampen naar druggebruik kijkt - zijn verdeeld. De meesten zijn echter van mening dat er nog een beetje een taboe rust op het onderwerp druggebruik. Men zwijgt er in Kampen het liefst over, of ze willen het niet erkennen als probleem.

“Als het gebruikt wordt dan is het heel erg. Het maakt niet zo uit welke drugs. De meeste Kampenaren zullen geen onderscheid kunnen maken tussen verschillende drugs. Het kan gewoon niet. Punt. Maar als je het niet ziet is het er ook niet.”

Anderen zijn daarentegen van mening dat er nu minder geheimzinnig over druggebruik wordt gedaan. Deze meningen zijn vooral gebaseerd op hoe de jongeren zelf omgaan met het gebruiken van drugs: ze praten er makkelijker over en doen niet veel om het te verbergen. Het gaat in dit geval vooral om softdrugs.

“...dat het zakje wiet op een verjaardag nu ook op tafel komt te liggen.”

Echter, een mogelijke verklaring voor dat de jongeren met meer openheid over (soft)druggebruik praten met professionals is dat er meer meiden in beeld zijn die in aanraking komen met drugs. De veranderde groepssamenstelling, met naar verhouding meer meisjes, kan de reden zijn dat sommige professionals nu meer te horen krijgen over wat er speelt.

“Meiden doen toch sneller hun verhaal dan jongens.”

Soorten drugs

Wanneer professionals het over druggebruik hebben dan gaat het in de meeste gevallen over softdrugs. De jongeren roken wiet en in iets mindere mate hasj. Alle professionals zijn van mening dat dit makkelijk te verkrijgen is. Er is in Kampen één lokale coffeeshop. 18+ers kunnen hier wiet of hasj voor minderjarigen halen. Ook kunnen jongeren het vrij makkelijk halen bij de bij jongeren bekende dealers of huizen, aldus enkele professionals.

De drie harddrugs die het meest genoemd worden door de professionals zijn XTC, speed en cocaïne. Vooral XTC wordt door professionals genoemd als populair middel onder jongeren. Dit komt onder andere door de lage prijs van XTC.

“In ieder geval veel XTC-gebruik, want het is goedkoper dan veel alcohol drinken. Voor 3 tot 5 euro heb je al een pil voor een effect van ongeveer 6 uur.”

In het uitgaansleven wordt cocaïne gebruikt, maar mogelijk wordt dit door de hogere prijs vooral door wat oudere gebruikers gebruikt. Het wordt in ieder geval nauwelijks door scholieren gebruikt. Eén professional heeft het specifiek over 30+ers als de groep die vooral cocaïne gebruikt.

Naast de reguliere uitgaansgelegenheden zoals discotheken, signaleren een aantal professionals dat het gebruik van harddrugs met name voorkomt bij grotere events, zoals koningsdag en jaarlijkse festiviteiten. Hier lijkt de drempel voor jongeren (om voor het eerst) harddrugs te gebruiken veel lager te liggen, en volgens één professional praten de jongeren de periode direct na de evenementen vaak ook meer over druggebruik.

“Je ziet wel dat het eerste contact met harddrugs, dat dat meestal op events is.”

Behalve XTC, speed en cocaïne, noemen twee professionals het gebruik van GHB, maar dit wordt volgens beiden ‘in mindere mate’ gebruikt en lijkt volgens één professional in populariteit te zijn afgenomen. Verder noemt iemand het gebruik van Ketamine en MXE, en een ander noemt de toegenomen populariteit van lachgas in de afgelopen 1,5 jaar. Lachgas wordt vooral in het uitgaansleven gezien, waar jongeren het voor 2,50 euro per ballon kunnen kopen.

Volgens de professionals is ook de harddrugs, net als softdrugs, niet moeilijk om aan te komen voor jongeren.

3.1.3 Reacties

Al met al is alcoholgebruik onder jongeren veel meer geaccepteerd in Kampen, dan druggebruik, ongeacht of het om soft- of harddrugs gaat. Door groepsdrang en de heersende cultuur omtrent middelengebruik, met name drankgebruik, onder jongeren maken verschillende professionals zich zorgen over de gezondheid, (seksueel) grensoverschrijdend gedrag en de keuzevrijheid van jongeren. Daarbij zijn de meeste professionals wel van mening dat het drankgebruik van de Kampense jeugd en hoe de gemeenschap ernaar kijkt, niet verschilt van de rest van Nederland. In reactie op de hierboven omschreven signalen brengen de professionals in de interviews enkele suggesties ter verbetering van preventie, behandeling of ondersteuning van jongeren die (problematisch) middelen gebruiken. Hieronder volgen de gewenste reacties van professionals.

1. (Verbeterde) Samenwerking van de betrokken instanties en professionals.

Om de jongeren die (problematisch) middelen gebruiken beter in kaart te brengen en ze de nodige ondersteuning te bieden is er een betere samenwerking van de betrokken instanties en professionals gewenst. De meeste professionals geven aan reeds met een aantal andere partijen samen te werken, maar dat er wel degelijk ruimte is voor verbetering.

“Nu zit iedereen nog erg op zijn/haar eigen eilandje met focus op eigen taken, maar een gezamenlijke aanpak zou goed zijn.”

Om dit te kunnen bereiken, wordt ook aanbevolen dat hier een budget voor vrij wordt gemaakt.

2. Preventie door middel van aangescherpte controles.

Grotendeels vinden de professionals dat er meer aandacht nodig is op het gebied van preventie. Dit kan onder andere aan de hand van betere controle op alcohol- en middelengebruik onder jongeren. Zo zou het kunnen helpen als de politie goed zichtbaar is en zoveel mogelijk vooraan zit bij de aanpak van middelengebruik in Kampen. Ook wordt een aangescherpte aanpak in het monitoren van alcoholconsumptie van minderjarigen aanbevolen, bijvoorbeeld door beter te controleren op leeftijd bij festiviteiten.

3. Educatie hoe om te gaan als je kind gebruikt.

Enkele professionals geven aan dat problemen rondom middelengebruik vaak binnen de familie worden opgelost. Zodoende is het nodig dat ouders en opvoeders, inclusief leraren, geschoold worden hoe zij het beste om kunnen gaan met hun kind of leerling, wanneer deze middelen gebruikt. Ook dient er zowel bij de opvoeders als bij de jongeren, meer aandacht besteed te worden aan de effecten van alcohol en drugs op het algehele welzijn van jongeren.

Tevens vindt een aantal professionals het noodzakelijk dat er aandacht wordt besteed aan de weerbaarheid van jongeren en hoe ze beter hun grenzen aan kunnen geven. Hierbij is het essentieel dat er ook aandacht wordt besteed aan het seksuele gedrag van jongeren. Het is belangrijk dat er goed wordt nagedacht over de benadering van verschillende groepen jongeren. Dit zou aangeboden kunnen worden aanvullend op de vooralsnog beperkte preventievoorlichting, die optioneel op scholen en bij keten door Tactus aangeboden wordt.

4. Meer toegespitste en laagdrempelige behandeling

Behandelingen op maat, die laagdrempelig zijn met een verhoogde capaciteit is ook aangeraden door verschillende professionals. Dit is vooral van belang bij kwetsbare jongeren, zoals jongeren met een gedragsstoornis en/of uit multi-probleemgezinnen. Momenteel zullen veel personen geen hulp vragen (voor hun kind) bij professionele instanties, vanwege het taboe en de negatieve associatie die men bijvoorbeeld heeft met de verslavingszorg. De gemeente en professionals zouden erin kunnen investeren om hier verandering in te kunnen brengen.

3.2 Veldwerk en diepte-interviews jongeren

3.2.1 Alcohol

Net als de professionals zeggen de jongeren vrijwel allemaal dat alcoholgebruik geaccepteerd is in Kampen. Ook zeggen bijna alle jongeren dat het niet moeilijk is om als minderjarige aan alcohol te komen, en dat veel jongeren onder de 18 jaar drinken. Volgens verschillende jongeren kom je vanaf je 16e al verschillende cafés en clubs binnen, waar het makkelijk is om aan drank te komen, bijvoorbeeld door een 18+er het voor je te laten halen. De vijf 13 tot 15-jarigen die Mainline spreekt hebben ook allemaal al ervaring met alcohol.

“Mijn ouders weten niet dat ik uitga. Mijn oudere broer weet dit wel. Hij houdt mij in de gaten, haalt af en toe drank voor me en houdt zijn mond thuis. Ik zie veel leeftijdsgenoten die door groepsdruk alcohol gaan drinken. Ze vinden het dan stoer om iets te vertellen te hebben. Dit zie ik soms ook bij blowen. Ze krijgen dan iets aangeboden en durven geen nee te zeggen. Mijn ouders zijn best relaxed en niet streng. Sinds mijn 14^e krijg ik van mijn vader weleens een slokje bier en als er een vriendin op bezoek komt koopt mijn moeder weleens een fles Hugo voor ons om thuis op te drinken” (meisje 14 jaar).

“Ik drink met mate, ongeveer 1x per week. Dan drink ik Malibu, Berenburg, sterkedrank en bier. Sinds mijn twaalfde ben ik ongeveer 20x dronken geweest. Als ik dronken word dan wil ik mijn hele hersens leeg. Dan kan ik mijn eigen gang gaan. Hakken en dansen” (jongen 15 jaar).

“Niet dat we zelf per se met drugs willen experimenteren maar af en toe een drankje komt best wel voor. Een van ons had onlangs nog best een pittige kater, maar daar leer je dan wel weer van voor de volgende keer. Verder zien we bij leeftijdgenoten soms wel het begin van zorgelijk alcoholgebruik buiten in groepjes, zoals een groepje in ... die wel van drank houden” (twee jongens en één meisje 13, 14 en 15 jaar).

Ook de waarneming van professionals dat alcoholgebruik jong begint, maar onder de minderjarigen er minder wordt gedronken – zowel in hoeveelheden per avond als frequentie – komt overeen met de signalen in het veldwerk en de interviews met jongeren. De hoeveelheden alcohol die genoemd worden door de minderjarigen liggen gemiddeld veel lager dan de oudere jongeren. Bijvoorbeeld: één jongen (23 jaar) geeft aan samen met zijn vrienden in het weekend vaak 10 bier de man te drinken voordat ze overgaan op sterkedrank. Volgens hem dronken ze vroeger alleen maar bier, en is de sterkedrank er de laatste drie jaar bijgekomen.

Over het algemeen vinden de jongeren alcoholgebruik heel normaal. Wel geven verschillende jongeren aan leeftijdsgenoten te kennen waar ze zich zorgen om maken. Dit komt in sommige gevallen doordat ze zien dat de leeftijdsgenoten bezwijken onder groepsdruk. In andere gevallen doordat ze zien dat de leeftijdsgenoten zorgelijke hoeveelheden drinken. Ook wordt het genoemd dat veel Kampense jeugd pertinent tegen drugs is, maar niet door lijkt te hebben hoe slecht alcohol voor ze is, terwijl er heel veel overmatig alcohol wordt geconsumeerd.

Behalve in het uitgaansgebied en thuis, drinken veel Kampense jongeren in keten. De meeste keten zitten in IJsselmuiden. In deze quickscan waren de drie jongeren die bij twee verschillende keten aangesloten zijn allemaal 18+ (18, 19 en 23 jaar). Terwijl de bezoekers van de keten van deze jongens allemaal 17+ zijn, zijn dit naar zeggen relatief oudere keten; veel keten beginnen vanaf 14 jaar. Het drinken van alcohol wordt door de gemeente gedoogd bij deze jongeren maar er mag officieel geen alcohol verkocht worden. Drank wordt daarom altijd op donatiebasis gegeven, aldus twee jongens (18 en 19 jaar). Dit wordt ook bevestigd door een 14-jarig meisje die een keet noemt waar je een vast bedrag inlegt en dan zoveel kan drinken als je wilt. Niet alleen in de keten, maar ook in de stad kom je volgens haar als 14-jarige binnen als je de uitsmijters kent, en 18-jarigen kunnen dan de drank voor je halen.

Dat de keten gedoogd zijn vinden twee keet-jongens wel een goed besluit omdat jongeren anders op straat hangen en drinken. Ladderzat zijn moet kunnen, de sfeer is beter en het dom lummelen met elkaar is meestal gemoedelijk. In de keet komt het regelmatig voor dat mensen kotsmisselijk ziek zijn door te veel drank. Iedere zaterdag staat er wel een rijtje jongeren bij de slootkant te kotsen. Drugs, echter, wordt absoluut niet getolereerd in de keet. Iemand die drugs meeheeft wordt voor altijd

geschorst. Dit is ook een afspraak die de keet-jongens van 18 en 19 jaar gemaakt hebben met de bewoners vanwaar ze de keet op hun erf gebruiken.

Een andere jongen (23 jaar) is onderdeel van een keet met leeftijdgenoten. In deze keet komen een paar keer per week (vooral in het weekend) ongeveer zeven personen. In de keet wordt altijd alleen maar alcohol gedronken. Niemand in de keet blowt en de jongen kent slechts twee andere jongens die af en toe harddrugs gebruiken, maar dit doen ze ook alleen maar op grote feesten buiten de stad. Ook bij deze keet zijn grote hoeveelheden alcohol op een avond de norm.

'Iedereen drinkt weleens teveel' (jongen 23 jaar).

3.2.2 Druggebruik jongeren

De signalen tijdens het veldwerk en in de interviews met jongeren komen sterk overeen met de informatie van professionals. De meest relevante overlappende signalen zijn:

- De meest gebruikte drug is cannabis. Hierover meer in hoofdstuk 3.2.4.
- Met harddrugs beginnen jongeren meestal pas op wat oudere leeftijd. Hierover meer in hoofdstuk 3.2.5.
- XTC is de meest populaire harddrug. Hierover meer in hoofdstuk 3.2.5.
- De meest kwetsbare jongeren zijn lager opgeleide jongeren met LVB en/of gedragsproblemen. Terwijl de meeste jongeren aangeven dat harddruggebruik niet veel gebeurt en meestal pas vanaf 17 jaar, hebben één meisje (14 jaar) en één jongen (15 jaar) een ander verhaal. Beiden volgen een lage opleiding en hebben gedragsproblemen waarvoor ze sinds kort in behandeling zijn. Het meisje komt veel in aanraking met alcohol en kent veel blowers, ze heeft geen zicht op harddruggebruik, maar hing wel tot recentelijk met een groep waarin dit vermoedelijk gebeurt. De jongen kwam al heel jong in aanraking met drugs via oudere familieleden en hij doet zijn best dit op afstand te houden. Beide jongeren komen erg kwetsbaar over met vermoedelijk complexe multi-problematiek. Volgens de jongen gebruiken heel veel kinderen op het speciaal onderwijs, sowieso alcohol en cannabis, maar ook speed en coke. Zowel deze jongen als een hanggroep op straat zeggen ook 11-jarigen te kennen die gebruiken. De hanggroep brengt hierbij wel de nuance dat dit echt uitzonderingen zijn. De 15-jarige jongen begon zelf met gebruik toen hij 12-jaar oud was.

Opmerkelijk is tevens dat – net als bij de interviews met de professionals - meerdere respondenten tijdens het veldwerk en in de interviews beginnen met een stelling dat er veel drugs gebruikt worden of dat ze een grote toename zien, maar wanneer hierover doorgevraagd wordt mensen uit hun eigen ervaring eigenlijk nauwelijks personen kennen die harddrugs gebruiken. Hun stellingen zijn veelal gebaseerd op vermoedens en dingen die ze hebben gehoord.

Drie aanvullende relevante signalen, die sterker naar voren kwamen bij de jongeren dan bij de professionals, zijn:

- Jongeren geven aan nergens rustig buiten te kunnen hangen. Drie net geklede jongens in Brunnepe geven aan dat jongeren nergens meer kunnen hangen, omdat ze overal worden weggestuurd. Twee ouderen in diezelfde wijk geven enerzijds aan dat ze sinds de wijk is opgeknapt zelden overlast ervaren, maar vragen zich anderzijds af of jongeren nog wel jong mogen zijn tegenwoordig. Een serveerster vertelt dat Brunnepe en enkele andere plekken enorm zijn opgeknapt. Volgens haar was het vroeger veel erger. Beruchte plekken zoals de Wortmanflat zijn nu geen probleem meer. Verder zeggen twee jongeren, uit verschillende hanggroepen in het stadspark, dat zij sinds een paar jaar vaak hun legitimatie moeten laten zien, of dat hun tassen worden gecontroleerd. Dit wordt als erg onprettig ervaren. Binnen één groep wordt voornamelijk geblowd. Zij zien vooral ook andere blowers in het park, bijvoorbeeld bij mooi weer op zondag. Ze vermoeden wel dat er vanuit een andere groep soms in het park gedeald wordt. Een 14-jarige die tot recentelijk veel met een andere groep in het park hing geeft aan dat er binnen haar groepje van ongeveer 20 jongeren (tussen de 13

en 25 jaar) door ongeveer de helft geblowd werd. Ook was er weleens wat onrust in de groep. Ze vermoedt dat er weleens gedeald werd, maar weet hierover - of over harddruggebruik binnen de groep - niets te vertellen. Het samen in het park hangen, samen blowen en elkaars gezelschap hebben, was de hoofdreden om daar te zijn.

- Er wordt heel veel lachgas gebruikt. Hierover meer in hoofdstuk 3.2.3.
- Als er harddrugs gebruikt wordt dan gebeurt dit eerder thuis of op feesten buiten de stad. Dit kan deels verklaard worden door het gegeven dat druggebruik over het algemeen niet geaccepteerd wordt in Kampen. Zo zeggen drie jongens op straat (16, 17 en 18 jaar) dat het gebruik van xtc, coke en speed - volgens hen de meest gebruikte drugs in Kampen - vrijwel altijd achter gesloten deuren plaatsvindt. De kennissen van een 21-jarig meisje (die zelf niet gebruikt) gebruiken hun GHB ook altijd thuis en nooit tijdens het stappen. En verschillende jongeren zeggen dat de bezoekers van hardstyle en/of hardcore feesten alleen harddrugs gebruiken op deze feesten, die meestal buiten de stad zijn. Een van de gegeven redenen hiervoor is dat jongeren zich buiten Kampen veel vrijer voelen en dan veel losser gaan.

Zoals reeds eerder genoemd zien professionals in Kampen een vervaging van duidelijk definieerbare jongerengroepen. Desondanks worden de skaters en de gabbers door enkele personen genoemd, wanneer we het over druggebruik hebben.

In gesprek met een aantal skaters blijkt dat het bij hen vooral om blowende 18+ jongeren gaat. De vaste groep bestaat uit ongeveer 10-15 mensen. Soms haken daarbij iets jongere skaters aan. De skaters drinken ook alcohol, bijvoorbeeld eerst thuis indrinken voor het uitgaan totdat de ouders thuiskomen. Ze gaan uit bij 't Ukien, soms de stad en soms huisfeestjes. Sommige ouderen van de groep gebruiken weleens andere drugs, maar dit is een minderheid en het gebruik gebeurt bovendien incidenteel en geïnformeerd.

Wat betreft de gabbers, lijkt hardstyle en hardcore muziek redelijk populair te zijn in Kampen, maar de meesten hangen niet veel op straat. Er worden door verschillende personen wel wat hangplekken van gabbers genoemd, en een gabber-jongen van 17 jaar geeft aan dat hij met een groepje van ongeveer tien vrienden wel op wat willekeurige plekken op straat hangt, met hardcore muziek uit een klein boxje. Ze worden volgens hem, met hun bomber jackies, steeds vaker geweigerd bij clubs, omdat het agressie zou uitlokken.

“Het is naar dat we zo vaak geweigerd worden. We voelen ons in een hoekje gedrukt, want verder is er niets voor ons te doen. We willen meer gabberfeestjes organiseren in Kampen, zodat er ook meer plek voor ons is. Als ik met mijn vrienden buiten sta worden we redelijk met rust gelaten door de politie. De voorwaarde is dat we geen overlast geven en dat doen we meestal ook niet. Er zijn meer dan 200 gabbers in Kampen, maar die laten zich niet meer zo zien als vroeger. Ze dragen nu normale kleren en hebben een normaal leven, maar als er ergens een grote rave is dan komen ze er wel op af en ontmoeten ze elkaar. Dan vertrekken er meestal meerdere bussen vanuit Kampen. In kampen zelf hebben we ongeveer drie keer in het jaar een hardcore feest in café de corner (hardrockcafé). De leeftijd van de gabbers die ik ken ligt tussen de 16-45 jaar” (jongen 17 jaar).

Harddruggebruik is volgens vrijwel iedereen, inclusief diegenen die naar die feesten gaan, geaccepteerd op de hardcore (en hardstyle) feesten. Onder andere xtc, coke en speed worden genoemd als middelen die daar worden gebruikt. Ook een jongen (23 jaar) die naar Hardstyle en hardcore feesten gaat en een jongen (17 jaar) die in de gabber scene zit kennen harddruggebruikers in de scene. De 23-jarige kent binnen de scene vooral werkende mensen tussen de 20 en 30 jaar. Hij schat in dat ongeveer 60% van de personen op die feesten gebruikt. Desalniettemin gebruiken deze jongens allebei zelf helemaal niets, en de meeste van hun directe vrienden ook niet.

3.2.3 Lachgas

Tijdens het veldwerk in het uitgaansgebied van Kampen is het opvallend hoe populair lachgas is onder de uitgaande jongeren, en hoe vaak het genoemd wordt in gesprekken met jongeren uit verschillende scènes en van alle leeftijden. De clubs in de stad verkopen ballonnen voor 2,50 euro per stuk. Ze

worden tijdens het uitgaan gretig afgenomen door zowel minderjarigen als 18+ers, en de jongeren zien dit over algemeen niet echt als drug.

“In de stad wordt er ook regelmatig lachgas gebruikt door jongeren. Dit is ontzettend populair geworden en het wordt op verschillende plekken gewoon verkocht. Ook in de keet hebben we weleens lachgas verkocht. Het is leuk en er ligt geen taboe op. Ouders hoor je hier ook niet over klagen, maar die weten volgens mij helemaal niet wat nou het effect hiervan is” (twee jongens 18 en 19 jaar).

Een aantal jongeren en een medewerker van een van de clubs in Kampen uit wel hun zorgen over dit lachgas gebruik. De zorg zit hem voornamelijk op de hoeveelheid ballonnen die er gebruikt worden op een avond. Eén jongere vertelt over hoe hij out is gegaan nadat hij te veel alcohol met lachgas combineerde. Toen hij een ballon gebruikte klapte hij voorover op de grond. Hoewel hij direct weer wakker werd, werd hij de club uitgezet. De club medewerker stelt voor dat er een maximum van 5 ballonnen op een avond moet komen.

3.2.4 Cannabis

Wanneer Kampenaren het over druggebruik hebben dan bedoelen ze in veel gevallen blowen. Cannabis, of het nou wiet of hasj is, is ook veruit de meest gebruikte drug onder jongeren.

Er is één coffeeshop in Kampen. De coffeeshop gaat van maandag t/m vrijdag om 17.00 uur open, op zaterdag vanaf 15.00 uur en op zondag is de shop gesloten. Toen de coffeeshop in 2011 de vergunning kreeg was er in eerste instantie veel weerstand vanuit de buurt. Volgens de eigenaar van de coffeeshop is dit destijds goed opgepakt door de gemeente door frequent buurtbijeenkomsten te faciliteren, en gehoor te geven aan de zorgen van buurtbewoners. Vanuit de buurt hoort de coffeeshop tegenwoordig geen klachten meer en ze onderhouden nog steeds een goede relatie met de gemeente.

De coffeeshop voert een aantal harm reduction activiteiten uit. Alle coffeeshop personeelsleden leren in een tweedaagse cursus van Tactus over de effecten van cannabis, wat te doen bij incidenten, en hoe eerste psychose signalen te herkennen. De coffeeshop heeft een aantal keer verwarde personen voor een periode geweigerd naar aanleiding van signalen van de gemeente of eigen observaties, aldus de eigenaar. Verder vertelt de eigenaar dat in de coffeeshop folders liggen van Tactus, voor als je wilt stoppen met blowen of andere drugs. En van alle hasj en wiet die verkocht wordt staat op het menu het te verwachten effect aangegeven, en het THC-gehalte.

Een van de voorwaarden waar de coffeeshop aan moet voldoen is dat er een portier werkt die gebeld kan worden door buurtbewoners als er in de buurt gedeald wordt of andere coffeeshop gerelateerde overlast ervaren wordt. De leeftijd van klanten wordt gecontroleerd doordat je een pas moet hebben om iets te kopen, en als de portier ziet (of melding krijgt) dat een meerderjarige aan een minderjarige doorverkoopt dan loopt hij er direct heen. De portier maakt ter controle meerdere keren op een avond een rondje, en als hij minderjarigen ziet dan stuurt hij ze weg. De portier heeft al eens wiet van een minderjarige afgepakt, met de mededeling dat als diegene het terug wil hebben diens ouders het mogen komen ophalen. De meerderjarige die doorverkoopt krijgt de eerste keer een waarschuwing en de tweede keer wordt diegene voor bepaalde tijd geschorst. Volgens de eigenaar wordt het goed duidelijk gemaakt dat dit absoluut niet de bedoeling is.

Desalniettemin laten verschillende minderjarige jongeren weten ervaring te hebben met blowen en dat het niet moeilijk is om aan cannabis te komen. Zo zegt een jongen dat ‘stoners’ buiten de shop voor 5 euro wel wat voor je kunnen halen. Andere jongens zeggen dat het ook op straat wordt aangeboden voor een lagere prijs dan in de coffeeshop. Als je tien gram koopt dan kost het maar zes euro per gram. Dealers of huizen waar gekocht kan worden lijken redelijk bekend bij verschillende jongeren. Hoewel het niet altijd duidelijk is of ze het over de verkoop van soft- of harddrugs hebben. Gezien de algemene bekendheid van sommige illegale verkopers, lijkt het onwaarschijnlijk dat deze niet bekend staan bij de gemeente en politie.

Redelijk wat jongeren die Mainline spreekt hebben geblowd en kennen andere blowers. Een aantal van hen zijn minderjarig of begonnen toen ze minderjarig waren. Zo vertelt een jongen (19 jaar) in een groep waarvan het grootste deel blowt dat hij op zijn vijftiende begon met heel af en toe blowen. Sinds zijn 16^e blowt hij elk weekend. Volgens deze jongen beginnen blowers vaak na het tweede jaar van de middelbare school, omdat ze dan meer vrijheden krijgen van de school (ze mogen bijvoorbeeld het schoolplein verlaten in tussenuren of pauze) en het is een leeftijd waar jongeren meer nieuwsgierig zijn naar drugs. Ze zitten in hun experimentfase. Minderjarigen blowen meestal in het park, maar vanaf hun achttiende kunnen ze ook in de coffeeshop hangen. De meesten van deze groep blowers doen dit alleen in het weekend, en zijn voor de rest serieus bezig met hun opleidingen of werk.

Mainline spreekt ook drie jongeren die aangeven dat blowen helemaal niet populair is in Kampen, en zelfs niet geaccepteerd wordt door de omgeving. Dit zijn alle drie jongeren die aan een keet verbonden zijn. Zij geven in twee gesprekken los van elkaar aan dat er in de beleving van Kampenaren er geen onderscheid gemaakt wordt tussen soft- of harddrugs.

“Drugs is drugs, ook wiet, en dat is fout, klaar. Er hangt dus een groot taboe om drugs heen en blowers in kampen worden dan ook extra in de gaten gehouden door de politie. Kampen is een redelijk kleine gemeenschap, en de sociale controle is enorm groot. Jongeren zijn daardoor extra voorzichtig. Ze houden een taboe in stand doordat ze niet open durven te zijn. Er zijn niet veel jongeren die heel zorgelijk zijn wat betreft drugs. Het zijn waarschijnlijk de jongeren op de middelbare scholen die af en toe een blowtje roken die als zorgelijk worden gezien door hun omgeving” (twee jongens 18 en 19 jaar).

3.2.5 Designer- en harddrugs

Over het algemeen zeggen de jongeren in Kampen dat diegenen die drugs gebruiken pas zo rond hun 18^e met harddrugs te beginnen. Verschillende jongeren geven aan dat harddrugs vooral interessant zijn voor de oudere jongeren die buiten de stad naar feesten gaan waar ze de hele nacht wakker blijven. Ze vertellen dat druggebruik meer gebeurt in de omliggende grote steden. Kampenaren zullen eerder op feesten buiten Kampen gebruiken, dan in Kampen stad. In de stad gebruiken lijkt niet geaccepteerd, en als jongeren het wel doen dan doen ze daar stiekem over. Bovendien wordt gezegd dat jongeren die gebruiken over het algemeen slechts een handvol goeie vrienden hierover in vertrouwen zullen nemen. In verschillende gesprekken met jongeren komt naar voren dat een bepaalde nuchterheid en zelfcontrole (buiten drankgebruik om) belangrijk wordt gevonden. Zo wordt bijvoorbeeld de frequentie van gebruik sterk ingeperkt, wordt er kritisch gesproken over personen die dat niet doen, en geven twee jongeren als voorbeeld dat Ketamine en GHB echt ‘not done’ zijn in Kampen, omdat mensen daar ‘veel te vaag’ van worden.

Tijdens grote feesten zoals bijvoorbeeld een hardcore feest op Koningsdag wordt er wel iets meer drugs gebruikt in Kampen, en dan zie je ook wel minderjarigen met grote pupillen rondlopen. Maar vaker zijn grote hardstyle of gabberfeesten in een andere stad. Volgens verschillende jongeren zijn deze feesten erg populair in Kampen, en gebruiken veel jongeren alleen op die feesten buiten de stad.

Een groep hangjongeren en een jongen van 23-jaar zeggen een toename van harddruggebruik te zien onder 19 t/m 23-jarigen. De hangjongeren denken dat in Kampen 100 jongeren harddrugs gebruiken, en dan hebben ze het over xtc en speed, maar ook over lachgas (wel tien ballonnen op een avond) en wiet, hoewel ze weten dat deze laatste twee geen harddrugs zijn. Ze kennen geen jongeren die GHB gebruiken. Ketamine zien ze wel, maar meer bij iets oudere gebruikers en Poolse migranten. Ze weten van één huis waar veel gebruikt wordt waar ook wel jongeren komen. In een interview met een van de hangjongeren uit deze groep noemt deze jongen verder ook het gebruik van truffels en de designerdrugs 4-FA (toen het nog legaal was) en 3-MMC. Volgens deze jongen wordt er meer (speed) gebruikt in Genemuiden en nog meer in Urk.

Volgens de meeste jongeren is het niet moeilijk om aan drugs te komen als je dat wilt. Een paar jongeren weten wat plekken of adressen te noemen waar je soft- of harddrugs kan kopen, tijdens het uitgaan wijst een jongere, twee jongens aan die volgens hem dealers zijn (en – hoewel niet geverifieerd - zich er ook naar gedragen), een jongere zegt zelf in het verleden gedeald te hebben en hier op hele jonge leeftijd via familieleden in gerold te zijn, en in een kort gesprek met een 28-jarige man op straat is die meteen bereid om zijn 'nummertjes' te delen. Ook hij zegt in het verleden zelf gedeald te hebben. Volgens hem is er veel XTC in Kampen, maar komt de coke uit Flevoland.

Een paar jongeren en volwassenen op straat vertellen dat de aanpak van de laatste jaren ervoor heeft gezorgd dat een aantal bekende drugspannen zijn opgeruimd, en niet meer voor de overlast zorgen van voorheen; in dit kader worden bijvoorbeeld de Wortmanflat en panden in de Hanzewijk genoemd. Een enkeling noemt ook de verkrijgbaarheid van legale middelen in de headshop in Deventer of de smartshop in Zwolle. Hier kunnen naar zeggen o.a. truffels, een mao-remmer (mogelijk Kanna) en 3-mmc gekocht worden.

Veruit de meest populaire harddrugs die genoemd wordt door jongeren zijn XTC en coke. Terwijl de meeste jongeren van mening zijn dat vooral XTC (pillen) en in mindere mate MDMA (kristallen) populair zijn, wordt ook coke gebruik veel genoemd.

"Ik gebruik geen XTC, maar 1x per maand snuif ik coke. Meer zou ik ook niet doen. Ik weet wat ik doe. Mijn vrienden gebruiken ook wel coke, sommigen XTC. Sommigen gebruiken wel wat veel. Elke week. Of ze willen steeds meer. Ik denk dat in Kampen zo'n 70% van de mensen die stappen drugs gebruikt" (jongen in club van rond de 20).

"Ik zie in mijn vriendenkring vooral steeds meer coke snuivers in combi met bier" (jongen 22 jaar).

In gesprek met drie jongens van 16-18 jaar worden coke en XTC genoemd. De jongste van de drie is 16 jaar heeft alleen ervaring met XTC, maar hij vertelt dat zijn oudere broer coke snuift en regelmatig 'Katje lam' is. En ook een 17-jarige bezoeker van hardcore feesten, noemt deze twee middelen, en speed.

"Harddruggebruik komt zeker wel voor op hardcore feesten, zoals speed en XTC. Coke wordt gebruikt op andere uitgaansplekken. Maar er zijn ook veel gabbers zoals ik die niets gebruiken. Ik heb gehoord dat als je eenmaal begint je het daarna niet meer volhoudt zonder. In mijn vriendengroep zijn er wel een paar die af en toe wat gebruiken, maar we zijn vooral heel fit en houden gewoon veel van dansen" (jongen 17 jaar).

Een aantal jongeren noemen meer zorgelijk druggebruik bij meer gemarginaliseerde groepen. Een paar jongeren noemen bijvoorbeeld dat ze wel ook 11 of 12-jarigen kennen die al ervaring hebben met harddruggebruik. Dit zijn extreme uitzonderingen, maar het komt voor. Zo ook een jongen van 15 jaar die vertelt van zijn 12^e tot 13,5^e met enige regelmaat coke en speed te hebben gesnoven. Hij kreeg het gratis en was ook betrokken bij dealpraktijken en geweld. Deze jongen komt uit een problematische familie, en noemt verschillende familieleden die problematisch gebruiken en ook betrokken zijn bij drugscriminaliteit. Hij krijgt hulp, maar blijft duidelijk kwetsbaar. Een andere kwetsbare gemarginaliseerde gebruikersgroep die genoemd wordt door de jongeren zelf zijn een aantal individuen, ongeveer 10 personen van tussen de 20 en 40 jaar die weleens met jongeren in het park komen hangen en daar dan ook harddrugs gebruiken, zoals MDMA of speed. De jongeren zelf vinden dit zorgwekkend, omdat er ook jonge pubers in het park zijn, maar zeggen dat deze mensen eenzaam zijn en aanspraak zoeken. Volgens een van de jongeren in het park is er bijvoorbeeld een man die vermoedelijk dagelijks gebruikt en verward lijkt. Dezelfde hanggroep vindt XTC-gebruik van 14 en 15-jarigen en hoe normaal XTC-gebruik tegenwoordig is geworden ook zorgelijk.

3.2.6 De behoeften van jongeren

Informatievoorziening

Veel jongeren vinden dat de voorlichting op scholen beter kan. De vijf 13 tot 15-jarigen die gesproken werden vinden allemaal dat school altijd hetzelfde 'drugs zijn slecht voor je' riedeltje herhaalt. Daarnaast schatten ze allemaal hun eigen kennis redelijk hoog in en ze zijn van mening dat de school ze niets kan bijbrengen op dit gebied. Veel van de 16+ jongeren zeggen dat voorlichting op school op meer informerende wijze gegeven kan worden. Meerdere jongeren geven aan dat, voor zover ze voorlichting gehad hebben, ze eigenlijk alleen de boodschap hebben gekregen dat drugs slecht voor je is. Slechts één jongen (23 jaar) zegt dat drugsvoorlichting op scholen echt niet nodig is, omdat dit op zijn school helemaal niet speelde. Andere jongeren geven echter aan behoefte te hebben aan open gesprekken over drugs en informatie en voorlichting over drugsgebruik buiten de taboesfeer. Een jongen (20 jaar) was te spreken over een recente voorlichting op zijn opleiding waar ze leerden over verschillende middelen en hun effecten.

Verder werd er geopperd dat de trainingen met andere thema's of op andere locaties gegeven kunnen worden. Een meisje (14 jaar) heeft geen behoefte aan meer voorlichting maar wil alleen haar leeftijdsgenoten adviseren om niet te bezwijken onder groepsdruk, ze moeten voor zichzelf leren denken en handelen. Voor zover die nog niet gegeven worden op middelbare scholen, kunnen assertiviteitstrainingen een positieve bijdrage spelen in de weerbaarheid van (kwetsbare) jongeren. Er kan voor gekozen worden om de nadruk te leggen op drugs of een ander relevant thema voor het vergroten van de weerbaarheid van (kwetsbare) jongeren. Als het gaat om locaties waar trainingen gegeven worden gaf een jongen (23 jaar) aan dat hij de alcoholtrainingen die ze van Tactus kregen bij de keet erg goed vond. De keet kreeg die training toen ze bezig waren met het regelen van een certificaat voor hun keet. Deze jongen denkt dat jongere keten ook zeker baat zullen hebben bij deze training.

Handhaving en respectvolle bejegening

De 23-jarige jongen komt ook met kritiek op de aanpak van de certificering van keten. Zijn keet is een paar jaar terug helemaal het proces doorlopen om een certificaat te krijgen, omdat dit een vereiste zou worden. Toch blijkt er nu – jaren verder – dat er nog steeds allemaal keten zijn zonder certificaat. Het feit dat dit niet goed is doorgepakt maakt dat deze jongen en zijn vrienden een beetje vertrouwen in de gemeente zijn verloren.

Anderzijds geven jongeren expliciet aan dat de groep waarmee zij buiten hangen onterecht veel de aandacht van de politie trekt. Zo moeten ze vaak hun legitimatie laten zien ('terwijl de agent ons echt wel kent') en een van de twee groepen heeft aangegeven dat er regelmatig tassencontrole wordt gedaan (terwijl er behalve incidenteel wiet niets bij ze te vinden is). Meer begrip en gehoor van de politie zou volgens een van deze jongeren prettig zijn. Er zou minder oordeel moeten zijn en jongeren zouden er bijvoorbeeld bij betrokken kunnen worden als er een probleemsituatie is. De andere jongere heeft naar aanleiding van de toenemende identificaties besloten om dan maar niet meer met die groep in het park te hangen.

Dit houdt in zekere zin verband met de behoefte van jongeren voor plekken om te hangen. Ze zijn vindingrijk, zoals blijkt vanuit minderjarigen in de McDonalds (als niet The Take), gabbers die niet toegelaten worden in de stad met kleine boxjes op straat en de hanggroepen die hun plekjes blijven hebben ondanks politiecontrole. Ze noemen niet expliciet de behoefte voor ondersteuning hierin, maar het is wel een onderwerp dat speelt bij de jongeren.

Open communicatie en dialoog met ouders

Ook noemen de jongeren op verschillende manieren de relatie met hun ouders, met name het belang hiervan, wat botst en wat wel en niet besproken kan worden. Van de jongeren die wij spraken had niemand het met hun ouders over hun eigen harddruggebruik, wel kon een jongen die zelf niet gebruikt het met zijn ouders over het gebruik van zijn vrienden hebben en zei een andere jongen dat zijn ouders het goed vinden dat hij drie cannabisplanten heeft. Over alcohol konden ze het wel met

hun ouders hebben, ook de jongeren tussen de 13 en 16 jaar, hoewel drie jongeren (13-15 jaar) daarbij wel zeiden dat het prima is als ze drinken, maar ze mogen niet ladderzat thuiskomen. Een andere belangrijke factor in de relatie met ouders is het geloof. Twee jongens zeggen in een interview dat hun ouders hen verplichten om naar de kerk te gaan, en dat dit de nodige spanningen met zich meebrengt.

“Mijn moeder gelooft me vrijwel niet als ik zeg dat ik niet gebruik maar ze wil er niet over praten. Het grootste probleem tussen mijn ouders en ik is het geloof. [...] Door kinderen te verplichten naar de kerk te gaan ontstaat er juist een sfeer waardoor je je meer gaat afzetten. Ik zie daardoor bij sommige jongeren wel problemen ontstaan. Zo heb ik een vriend die heel erg streng is opgevoed en nu blowverslaafd is en tussen de 5-8 jointjes per dag rookt” (jongen 17 jaar).

“Ik kom uit een gereformeerd gezin en moet totdat ik uit huis ga naar de kerk, terwijl ik dat niet wil. De meeste jongeren hebben een verschrikkelijke hekel aan de kerkbezoeken. Dat zorgt juist voor veel spanningen” (jongen 19 jaar).

3.3 Afsluitende vragenlijst

3.3.1 Alcohol en de drankketen

De drankketen in Kampen hebben een belangrijke sociale functie. Ze spelen echter ook een faciliterende rol bij overmatig drankgebruik. Ondanks dat keten vaak op het terrein van ouders staat is er regelmatig weinig toezicht. Overmatige alcoholconsumptie, ook van minderjarigen, komt veel voor. Sinds een aantal jaar zet de gemeente zich in voor certificering en daarmee ook aangescherpte controle op de drankketen. De locaties moeten brandveilig zijn, krijgen drankvoorlichting en mogen geen drank aan minderjarigen schenken. De status van de certificering en in hoeverre dit gehandhaafd wordt is voor een aantal professionals (en jongeren) onduidelijk.

In het kader van de certificering heeft Tactus in het verleden voorlichting gegeven. Deze voorlichting hebben zij het afgelopen jaar niet meer gegeven, maar was volgens hen ook een beperkt effectieve locatie voor voorlichting. Ondertussen geeft een GGD jeugdverpleegkundige aan dat zij ook een-op-een gesprekken voert met jongeren over het naar de keet gaan. Het bespreekbaar maken van keetbezoeken en eventuele belangrijke signalen meekrijgen gebeurt zodoende ook buiten de keet om. Volgens Welzijn Kampen vindt de certificering van keten nog steeds plaats tijdens de tweejaarlijkse ketenfeesten. Zij geven echter wel aan - samen met enkele andere professionals – dat handhaving van de certificering een grotere investering vraagt. Waar in het verleden elke vrijdagavond 2 jongerenwerkers langsgingen bij de keten laat de huidige capaciteit dat niet meer toe. Zij nemen een wildgroei aan keten waar.

Verschillende professionals noemen, naast het belang van handhaving en goede voorlichting, ook nadrukkelijk het belang om ouders bij de drankketenaanpak te betrekken.

3.3.2 Harddrugs

De professionals in Kampen zijn eensgezind in de stelling dat één XTC-pil op een feestje nog niet meteen een drugsprobleem maakt, wanneer het door een volwassene gebruikt wordt. Wel moet er ook rekening gehouden worden met de acute gevaren van xtc-gebruik, en een enkeling wijst erop dat er gewaakt moet worden voor normalisering van gebruik. De suggesties voor een passende respons op dit gebruik is tweeledig. Enerzijds zetten de professionals in het op het belang van strenge handhaving, met name wat betreft minderjarigen. Anderzijds wordt het belang van informatievoorziening en toegang tot drugstesten genoemd.

3.3.3 Preventieaanpak

Voortbordurend op het bovengenoemde, onderstrepen de professionals de noodzaak voor een brede preventieaanpak. Zo wordt een open dialoog en voorlichting door eenieder belangrijk gevonden,

maar benadrukt het merendeel tegelijkertijd ook de noodzaak voor handhaving en het afgeven van een duidelijk signaal naar jongeren toe.

Middels handhaving van bijvoorbeeld de drankketen en feesten kan druggebruik, excessief drankgebruik en gebruik van minderjarigen ontmoedigd worden. Strikte handhaving biedt duidelijkheid naar jongeren –die vaak de risico's van hun gebruik onderschatten– en faciliteert vroegsignalering en een snelle aanpak.

Tegelijkertijd is het bieden van voorlichting essentieel in een maatschappij waar drank- en drugs voorhanden zijn. Enerzijds benadrukken de professionals het belang van algemene voorlichting, met name in het versterken van weerbaarheid en op de thema's tabak en alcohol. Wat betreft drugs moet ervoor gewaakt worden in hoeverre dit al speelt in de belevingswereld van de jongeren, en moet voorkomen worden om juist interesse aan te wakkeren. Ook lijkt er meer behoefte aan steeds weer op maat geboden voorlichting, waar ruimte is voor dialoog met de jongeren en aandacht voor de vragen die bij hen spelen. Voorlichting hoeft bovendien niet altijd centraal in klassen gegeven worden, maar waar nodig aan kleine groepjes of individuen die in een bepaalde (gebruiks-gerelateerde) situatie verkeren. Met name voor deze laatste vorm van voorlichting is het opbouwen van een vertrouwensrelatie van essentieel. Dit kost tijd.

Bij alle preventieactiviteiten is het erg belangrijk om niet alleen de jongeren, maar ook de ouders te betrekken.

3.3.4 Kwetsbare jongeren

Bij kwetsbare jongeren wordt bedoeld: jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB), multi-problematiek, en/of moeilijk benaderbare migrantenjongeren. Ondanks dat deze groepen in het drank- en drugs preventiebeleid voorzichtige aandacht verdienen, zijn ze met de huidige quickscan beperkt in kaart gebracht.

Bij LVB/multi-problematiek jongeren wordt het belang van duidelijke handhaving en vroeg-signalering extra benadrukt. Hiervoor noemen verschillende professionals het belang van goede samenwerking en duidelijke verantwoordelijkheden voor de betrokken partijen. Ook wordt het betrekken van de ouders bij deze jongeren nog extra benadrukt. Voorlichting aan deze jongeren zou zich vooral op weerbaarheid en minder op de middelen zelf kunnen richten. Bij de voorlichting dient in ieder geval rekening gehouden te worden met beperkt reflectievermogen en informatieverwerking.

Ook bij het in beeld krijgen van bijvoorbeeld Turkse jongeren, blijkt dat met name de geslotenheid van de gemeenschap een uitdaging vormt. Toch geven Welzijn Kampen (vanuit hun nabijheid tot jongeren) en de politie (vanuit de jeugdwerkgroep Investeren in Contact) tijdelijk of deels zicht te hebben op de groep. Ook hier blijkt weer het belang van sterke samenwerking en investeren in vertrouwensrelaties. Ook wordt gesuggereerd om te werken met rolmodellen vanuit de gemeenschap om beter toegang te krijgen.

3.3.5 Vervolgaanpak

Over het algemeen zetten de professionals in op drie pilaren:

- Vroegsignalering: zet in op sterke samenwerking met één verantwoordelijke regievoerder en betrokkenheid middels goede afspraken tussen alle relevante partijen. De gemeente moet deze regievoering op zich nemen.
- Handhaving: zet in op duidelijke handhaving, zodat iedereen weet waar ze aan toe zijn. Zorg daarbij ook voor voldoende capaciteit bij de verantwoordelijke partijen.
- Voorlichting: uitbreiding van voorlichting aan ouders en jongeren. Belangrijk is daarbij wel dat de voorlichting op maat geboden wordt, en aansluit op de belevingswereld van de jongeren.

Ook biedt dit onderzoek slechts een indruk van drank- en drugsgebruik van jongeren in Kampen. Voor een beter beeld dienen meer jongeren gesproken te worden. Met name wat betreft meer kwetsbare jongeren zou een aantal professionals meer verdiepend onderzoek willen, bijvoorbeeld voor beter inzicht in preventiemogelijkheden en hun zorgbehoeften.

4 Conclusies

4.1 Alcohol

Alcoholconsumptie – inclusief binge drinken – wordt over het algemeen normaal bevonden door jongeren en jongvolwassenen in Kampen. Relatief veel Kampense minderjarigen drinken alcohol en ook deze jongeren worden dronken. Vooral bij de drankketen wordt veel gedronken. Ouders lijken dit doorgaans te accepteren.

4.2 Drugs

In tegenstelling tot alcohol, rust er een stigma op alle drugs – soft en harddrugs – en gek gedrag n.a.v. drugsgebruik wordt veel minder geaccepteerd. Hierdoor, wordt dialoog binnen de gemeenschap bemoeilijkt. Jongeren zeggen alleen met hun beste vrienden over hun druggebruik te praten. Desondanks waren veel jongeren bereid om hun ervaringen en perspectief te delen in het kader van dit onderzoek. Wellicht zouden jongeren mee kunnen denken en betrokken worden in de ontwikkeling van de preventieaanpak in Kampen. Opmerkelijk is dat lachgas niet als drugs wordt gezien, waarbij dus de acceptatie hoger ligt. Tijdens het uitgaan is er veel en nauwelijks gereguleerd lachgasgebruik in de stad.

Softdrugs: De lokale coffeeshop leeft naar de regels, draagt bij aan preventie, en zet relatief veel in om verkoop aan minderjarigen tegen te gaan. Toch is het in Kampen vrij gemakkelijk om aan softdrugs te komen d.m.v. alternatieve verkoopadressen, die algemeen bekend lijken te zijn onder jongeren. Mogelijk kunnen deze alternatieve verkoopadressen beter gehandhaafd worden.

Harddrugs: Ondanks het stigma op harddrugs, zijn er redelijk wat jongerengroepen – zij het regelmatig, incidenteel of langs de zijlijn – bekend met XTC, coke en speed. Het gebruik van deze middelen gebeurt vooral thuis of op feesten buiten Kampen. In Kampen is weinig open voorlichting of dialoog over harddrugs. Vooral gemarginaliseerde jeugd (en volwassenen) zijn kwetsbaar, en lopen het meest risico om in hun druggebruik te ontsporen. Verder is het opmerkelijk dat er redelijk wat sterke verhalen rondgaan binnen de gemeente (zowel onder jongeren als professionals), maar dat deze bij doorvragen niet met concrete bevindingen onderbouwd kunnen worden. Dit gegeven vraagt om een voorzichtige alertheid naar signalen toe, bij het ontwikkelen van een preventieaanpak.

4.3 Algemeen

Over het algemeen worden aan de hand van de quickscan een aantal behoeftes geconstateerd bij het (door)ontwikkelen van een gemeentelijke preventieaanpak. Jongeren en professionals vinden meer open dialoog over gevoelige onderwerpen wenselijk. Denk daarbij niet alleen aan middelengebruik, maar bijvoorbeeld ook aan seksualiteit. Ook kan op voorlichtende wijze aandacht besteed worden aan grensoverschrijdend gedrag en assertiviteit in brede zin. Maar preventie is meer dan alleen voorlichting. Voor een gedegen geïntegreerde preventieaanpak wensen professionals versterkte samenwerking met duidelijke regievoering. Bovendien moet bij elke aanpak niet alleen de jongere maar ook het gezin in acht genomen, en de ouders betrokken worden. Concrete aanbevelingen worden in het volgende hoofdstuk besproken.

5 Aanbevelingen

De bevindingen in deze quickscan hebben geleid tot zes aanbevelingen aan de gemeente Kampen. Deze aanbevelingen zijn opgesteld aan de hand van bestaande kennis m.b.t. effectieve preventie-aanpak, maar vooral ook met behulp van betrokken lokale professionals.

5.1 Investeer in samenwerking en ketenaanpak preventie

Maak één partij – de gemeente – verantwoordelijk voor de preventiesamenwerking en vroegsignalering, en zorg dat deze hier ook voldoende capaciteit voor heeft. Zorg bovendien ook dat alle relevante partijen hierbij aangesloten zijn.

Vanuit een sterke kern kunnen relevante partijen in de periferie meer betrokken worden, denk daarbij aan horecaondernemers, sportverenigingen, kerken, reclassering, en dergelijke. Maar eerst is het belangrijk om een eenduidige visie en verantwoordelijkheden goed op poten te krijgen.

De eerste stappen hiervoor zijn al gemaakt, zoals ook blijkt uit de jeugdwerkgroepen ‘Investeren in Contact’ en het ‘Jeugd Hulp Team’ en het feit dat gemeente en veel professionals elkaar grotendeels weten te vinden. Echter, vrijwel alle professionals wensen hierin meer regie, duidelijke afspraken en vooral ook een (gemeentelijke) coördinator die de kar trekt en zich verantwoordelijk voelt. De jeugdwerkgroepen zouden versterkt en doorontwikkeld kunnen worden. Ondanks het eerdere besluit dat het CJG hier een leidende rol in moet spelen, kan de regierol het beste bij de gemeente gelegd worden, met CJG, maar ook politie, scholen, jongerenwerk en de verslavingszorg als belangrijke ketenpartners met duidelijk afgesproken verantwoordelijkheden. Zo kunnen zowel de jongeren/gezinnen die vrijwillig in traject willen (CJG) evenals de zorgmijdende jongeren/gezinnen (bemoeizorg) onder dezelfde regie vallen.

Praktische inspiratie hiervoor is de aanpak in Etten-Leur. Hoewel hun aanpak zich specifiek richt op één middel (GHB) kan deze aanpak evengoed ingezet worden voor preventie en vroegsignalering van drugsgebruik bij jongeren (of de aanpak van problematisch druggebruik onder de algemene bevolking). Kenmerkend voor deze aanpak is de regiefunctie van de gemeente, duidelijke procesafspraken, betrokkenheid van alle partijen en korte lijnen. Meer over deze aanpak, evenals aanbevelingen aan Twenterand voor een aangescherpte aanpak staat in ‘Bezieling en bereikbaarheid; de aanpak van drugsproblematiek en GHB-problematiek in het bijzonder in de gemeente Twenterand’ (Nijkamp & Lemmers, 2018: 41-50).

Mocht de gemeente ondersteuning willen bij de opzet en doorontwikkeling van een dergelijke samenwerkingsaanpak dan zou het Trimbos Instituut hiervoor benaderd kunnen worden. Met toestemming van de gemeente kan Mainline alle relevante beschikbare informatie voor de vervolgaanpak met het Trimbos Instituut delen.

5.2 Handhaving alcohol

5.2.1 Drankketen

Wat betreft de drankketen is allereerst een duidelijke communicatie van visie en aanpak met betrekking tot handhaving van de keten belangrijk: worden de keten actief gehandhaafd, of niet? En hebben verantwoordelijke partijen hier voldoende capaciteit hiervoor.

Naast handhaving kan gekeken worden naar de wijze waarop voorlichting over de keten gestructureerd is. Dit kan bij de keten zelf gebeuren, maar ook in diens periferie, zoals bijvoorbeeld in gesprekken met een jeugdverpleegkundige. Erg belangrijk in het kader van de voorlichting is dat, net als bij andere preventieactiviteiten, de ouders ook worden meegenomen. Zolang ouders niet het belang van 18- handhaving inzien zullen alle maatregelen rondom de keten slechts beperkt effectief zijn.

5.2.2 Integraal beleid

Uiteraard gaat alcoholpreventie om meer dan alleen handhaving van de keten. Daarbij is een combinatie van verschillende preventieactiviteiten meestal het meest effectief (Van Hasselt, 2010).

In de Handreiking Gezonde Gemeente: Alcohol wordt het volgende gesteld: 'Voor een effectieve alcoholpreventie is integraal beleid nodig. Dat betekent dat gemeenten beleid ontwikkelen dat inspeelt op verschillende factoren die het alcoholgebruik beïnvloeden: maatschappelijke normen, persoonlijke motivatie, toezicht en beschikbaarheid van alcohol. Een basispakket van maatregelen voor bijvoorbeeld jongeren houdt in ieder geval rekening met het volgende:

1. Zowel jongeren als opvoeders en (potentiële) verstrekkers zijn zich, bijvoorbeeld via voorlichting, bewust van de maatschappelijke norm dat alcoholgebruik op jeugdige leeftijd schadelijk is en dat jongeren onder de 18 jaar niet drinken;
2. De gemeente gaat kritisch om met het afgeven van vergunningen en voorschriften voor evenementen waar veel jongeren komen;
3. Er is toezicht op de naleving van de leeftijdsgrens voor alcoholverkoop, op doorschenken in de horeca, op openbare dronkenschap en op het bezit van alcohol in de publieke ruimte voor jongeren onder de 18 jaar;
4. Kwetsbare jongeren met beginnende alcoholproblematiek worden vroegtijdig gesignaleerd. Waar nodig volgt verwijzing en begeleiding. Voor zover mogelijk worden de ouders en andere opvoeders daarbij betrokken' (RIVM, 2017). Het RIVM heeft tevens binnen dezelfde handreiking alcoholbeleid voor gemeentes, ook een overzicht gemaakt van bewezen effectieve of goed onderbouwde Alcohol Preventie Interventies.¹

Verder is een pilotproject dat vanuit het Trimbos Instituut en Objectief van start gaat in 2018 mogelijk interessant voor de gemeente Kampen. De pilot richt zich op 'een aanpak om doordrinken en doorschenken in het uitgaansleven aan te pakken. De aanpak helpt gemeenten om, samen met horeca, stappen te zetten naar een verbeterde naleving van wetgeving en een gezonder en veiliger uitgaansgebied'.² Hoewel de pilot al van start is kan een apart traject besproken worden. Deelname vraagt zowel een financiële- als een tijdsinvestering van de gemeente. Het Trimbos Instituut verwacht dat de gemeente een projectleider aanstelt. De pilot richt zich op reguliere horeca, maar ze verkennen ook hoe het op andere locaties toegepast kan worden, zoals bijvoorbeeld bij studenten- en sportverenigingen. De projectleider ziet zodoende zeker mogelijkheid om samen met de gemeente de toepasbaarheid bij drankketen te onderzoeken. Hierover kan verder contact opgenomen worden met het Trimbos Instituut.

5.3 Betrek jongeren en ouders bij de preventie

Zoals eerdergenoemd is het belangrijk om de ouders, maar ook de jongeren zelf te betrekken in preventiemaatregelen. Dit vergroot het draagvlak binnen de gemeenschap. Als ouders niet de noodzaak inzien van het handhaven van alcoholconsumptie onder de 18 jaar, zullen de overheid en professionals weinig effect hebben, ongeacht hun inzet. Met name bij meer kwetsbare jongeren en specifiek in de fases van vroege- en late adolescentie spelen ouders een belangrijke preventierol. Het belang hiervan is niet alleen wetenschappelijk onderbouwd (Van Hasselt, 2010; Lemmers *et al.*, 2015), maar wordt ook herhaaldelijk genoemd door verschillende professionals in Kampen. Ouders zouden beter geïnformeerd kunnen worden, maar ook meer gestimuleerd om continu in gesprek te blijven met hun kind over alcohol, drugs en uitgaan, en wellicht ook seksualiteit en het geloof.

Ouders en bovendien ook de jongere zelf moeten betrokken worden bij vroegsignalering en de aanpak hiervan. Hoewel het om een beperkte sample ging toonde menig jongere in Kampen zich relatief wijs en gemotiveerd om mee te denken met betrekking tot drank- en drugspreventie onder jongeren. Het mee laten denken van jongeren in effectieve handhaving en voorlichting vergroot

¹ <https://www.loketgezondleven.nl/interventieoverzicht2/Alcohol>

² <https://www.lokaalmiddelenbeleid.nl/alcohol/lokaal-alcoholbeleid/nieuwe-gemeentelijke-aanpak-tegen-dronkenschap-en-doordrinken.html>

draagvlak en maakt mogelijk dat het beter aansluit op hun leefwereld. Indien dit niet mogelijk is moet er in ieder geval altijd ruimte zijn voor dialoog.

5.4 Breng gebruik en zorgbehoeften beter in kaart

Enkele partijen, met name Welzijn Kampen, GGD-verpleegkundigen en Waypoint hebben al redelijk goed zicht op een deel van de risicogroepen. Professionals van Welzijn Kampen en Waypoint lijken vooral met een urentekort te kampen. Mogelijk zouden deze professionals ingezet kunnen worden om de zorgbehoefte beter in kaart te brengen. Omdat zij de doelgroep kennen en al een vertrouwensband hebben met de jongeren zouden zij met uitbreiding van uren de leefwereld en hulpbehoefte van kwetsbare jongeren beter in kaart kunnen brengen. Welzijn Kampen heeft reeds aangegeven hier interesse voor te hebben. Optioneel kan Mainline in samenwerking met deze lokale professionals een verdiepend onderzoek uitvoeren onder één of meerdere groepen kwetsbare jongeren. Mainline kan in dat geval ondersteuning bieden bij de coördinatie, analyse, conclusies en/of aanbevelingen.

5.5 Uitbreiding van voorlichting

Preventievoorlichting, hoewel zeker niet de enige effectieve vorm van preventie, vormt een belangrijke activiteit. Dit om jongeren te informeren en handvatten te geven, en ook als ingang voor een open dialoog.

De voorlichting kan over roken, alcohol en drugs gaan, maar ook algemene weerbaarheidstrainingen kunnen een positieve bijdrage leveren. Bij het aankakken van weerbaarheid kunnen uiteraard niet alleen middelen, maar ook pesten en seksualiteit aan bod komen. Waypoint en Tactus hebben deze expertise al in huis en zouden relatief gemakkelijk hun aanbod uit kunnen breiden. Eventueel in samenwerking met jongere ervaringsdeskundigen. In elke situatie kan gekeken worden welke voorlichting het meest passend is. Zo geeft Waypoint bijvoorbeeld 'Rots en Water'³ weerbaarheids-trainingen vanaf groep 8 op de basisscholen in Urk en doorlopend leerlingen van het Pieter Zandt college. Tactus geeft onder andere voorlichting over roken en alcohol op het Almere college en het Lichtus college, middels de methode van 'De Gezonde School en Genotmiddelen' (DGSG).⁴ DGSG kenmerkt zich door de voorlichting niet alleen op scholieren, maar ook op ouders te richten. Momenteel is er vanuit het Trimbos Instituut geen lesaanbod over cannabis (of andere drugs) in dit lesprogramma, maar het behoort – wanneer passend in de sociale context – wel tot de mogelijkheden. Open voorlichting zonder vooroordelen is erg belangrijk. Ook moet er steeds weer naar de situatie en vraag van de jongeren gekeken worden, om van daaruit een dialoog met ze aan te gaan. Hapklare standaard trainingen slaan al gauw de plank mis en/of worden saai bevonden. Ook hierin hebben bovengenoemde partijen ervaring. Ten laatste moet bij voorlichting op scholen ook altijd rekening gehouden worden met het ontwikkelingsstadium van jongeren. Hun ontwikkeling kan opgedeeld worden in vroege-, midden- en late adolescentie. In 'Preventie van schadelijk alcoholgebruik' pleiten de auteurs ervoor dat voorlichting hierop wordt afgestemd; effectieve manieren om dit te doen worden besproken in de publicatie (Lemmers *et al.*, 2016). Zowel deze publicatie als het eerder verschenen rapport 'Preventie van schadelijk alcoholgebruik en drugsgebruik onder jongeren' (Van Hasselt, 2010) bieden overigens goede wetenschappelijk onderbouwde overzichten van de effectiviteit van voorlichting- en andere preventieactiviteiten, die zeer de moeite waard zijn om na te slaan wanneer over in te zetten activiteiten gedacht wordt.

Een open relatie en vertrouwen naar de jongeren toe zou kunnen bijdragen aan een meer open dialoog en betere voorlichting. Betrek ook jongeren zelf bij de voorlichting en het ontwikkelen van informatiemateriaal over zowel alcohol als drugs. De keten of jongerencentra zouden hierbij

³ <http://www.rotsenwater.nl/>

⁴ <https://www.dgsg.nl/>

betrokken kunnen worden. Er is onder jongeren duidelijk bereidheid hierover in gesprek te gaan en behoefte aan informatie hoe veilig te gebruiken en handelen als men onder invloed is. Daarbij moet – ter nuancering – wel gezegd worden dat sommige jongeren hier uiteraard beter toe in staat zijn dan anderen. Bijvoorbeeld bij LVB-jongeren valt een meer sturende aanpak te bepleiten.

Ten laatste moet men bij voorlichting niet alleen aan klassikale voorlichting denken. Dit kan ook in kleine groepjes of individueel heel effectief gebeuren, wanneer een professional een vertrouwensband heeft weten op te bouwen met een jongere. Klassenmentoren, GGD-jeugdverpleegkundigen en medewerkers vanuit Welzijn Kampen en Waypoint hebben hier ervaring mee. Met name inzake vroegsignalering en voorlichting aan risicojongeren zou gekeken kunnen worden in hoeverre deze partijen voldoende capaciteit hebben.

5.6 Handhaving lachgas

Leg contact en bespreek het lachgasgebruik met de lokale horeca. Denk hierbij aan mogelijke handhavingso oplossingen evenals overdracht kennis van risico's. Zo pleit het rapport 'Roes met een luchtje'⁵ (2017) voor invoering van een minimumleeftijdsgrens en een limiet aan hoeveel patronen je in 1x mag kopen. Het RIVM adviseerde in 2016 in een onderzoek naar de risico's van het gebruik van lachgas om niet vaker dan 1x per maand maximaal 10 patronen per keer te gebruiken.⁶ Ook andere harm reduction adviezen, zoals niet staand gebruiken en niet combineren met alcohol kunnen in acht genomen worden, wanneer er naar het lachgasgebruik in Kampen gekeken wordt.

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/12/18/roes-met-een-luchtje>

⁶ <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/lachgas/vragen-en-antwoorden-lachgas>

Literatuur

Van Dorsselaer, S., M. Tuithof, J. Verdurmen, M. Spit, M. van Laar & K. Monshouwer (2016) 'Jeugd en riskant gedrag. Kernegegevens uit het Peilstationonderzoek scholieren 2015'. Utrecht: Trimbos Instituut.

Gemeente Kampen (2016) 'Verslag overleg middelengebruik jeugd'. 5 juli 2016 in het gemeentehuis Kampen. Verkregen op aanvraag.

GGD IJsselland (2016a) 'Jongerenmonitor 2014-2015: Gemeente Kampen.' Online beschikbaar op: https://kampen.ggdijsselland.nl/uploads/media/gemeente_overzicht_Kampen_jongeren_2016.pdf

GGD IJsselland (2016b) 'Factsheet evaluatie Drank- en Horecawet.' Online beschikbaar op: https://www.ggdijsselland.nl/fileadmin/Bestanden/KEC/Factsheet_evaluatie_drank_horecawet_5.pdf

Van Hasselt (*red.*) (2010) 'Preventie van schadelijk alcoholgebruik en drugsgebruik onder jongeren'. Utrecht: Trimbos Instituut. Online beschikbaar op: <https://assets.trimbos.nl/docs/574ce685-d7af-409f-bb9e-71107fcd48d6.pdf>

Lemmers, L., J. Mulder, S. Onrust, J. Verdurmen & N. van Hasselt (2016) 'Preventie van schadelijk alcoholgebruik; een update van de kennissynthese uit 2010 en een Roadmap voor STAD-Nederland'. Utrecht: Trimbos Instituut. Online beschikbaar op: <https://assets.trimbos.nl/docs/16e480a6-9ca6-4c48-8db8-8e44b4046fb0.pdf>

Nijkamp, L. & L. Lemmers (2018) 'Bezieling en bereikbaarheid; de aanpak van drugsproblematiek en GHB-problematiek in het bijzonder in de gemeente Twenterand'. Utrecht: Trimbos Instituut.

Politie IJsselland-Noord (2017) 'Gebiedsscan 2017 Gemeente Kampen'. Verkregen op aanvraag.

RIVM (2017) 'Factsheet – Handreiking gezonde gemeente: alcohol'. Online beschikbaar op: https://www.loketgezondleven.nl/sites/default/files/150820%20Factsheet%20HGG%20Alcohol_DEF.pdf

Bijlage 1: onderwerpen lijst interview professionals

Intro	
Persoonlijke info	<p>Korte omschrijving van functie. Hoe lang werk je al in deze functie? Waar en hoe kom je in contact met jongeren die drinken en/of drugs gebruiken? Geef een kenmerkend voorbeeld van contact tussen jou en een jongere gebruiker. Hoeveel verschillende jongeren die drugs gebruiken heb je ongeveer per maand contact mee? En jongeren die drinken?</p>
Meest opvallend?	<p>Wat valt je op als je kijkt naar de jongeren die drugs en alcohol gebruiken in Kampen?</p>
Jongeren	<p>Kan jij mij vertellen over de jongeren in Kampen waar jij contact mee hebt, zowel via je werk als privé? Dit hoeven niet per se gebruikende jongeren te zijn. Welke? Subgroepen? Aantallen? Zijn dit andere groepen dan in voorgaande Jaren?</p>
Drugs	<p>Wat kan je mij vertellen over het gebruik van <u>softdrugs</u> in Kampen? Is het moeilijk om hieraan te komen? Wat kan je mij vertellen over de <u>harddrugs</u> die gebruikt worden in Kampen en de wijze van gebruik? Is het moeilijk om hieraan te komen? Wat kan je mij vertellen over de jongeren die softdrugs gebruiken? Denk aan kenmerken, leeftijd, aantal etc. Wat kan je mij vertellen over de jongeren die harddrugs gebruiken? Denk aan kenmerken, leeftijd, aantal etc. Weet jij ook waar de jongeren de drugs gebruiken? In welke setting? Wat denk jij of weet jij misschien wat de reden is waarom deze jongeren gebruiken? Weet jij misschien hoe vaak deze jongeren gebruiken? Weet jij of er veranderingen zijn in het afgelopen jaar t.o.v. voorgaande jaren? Denk aan: 1. Het soort drug die gebruikt worden (Soft en harddrugs), 2. De beschikbaarheid, 3. De jongeren/ subgroepen, 4. De plekken waar ze het gebruiken, 5. De reden van gebruik.</p>
Alcohol	<p>Welke? Subgroepen? Aantallen? Setting en doelstelling van gebruik? Frequentie van gebruik? Verandering afgelopen jaar? Probleem?</p>
Locaties	<p>Vindplaats /gebruikplaats? Kernen? Subgroepen? Momenten?</p>
Reactie (drugs en alcohol)	<p>Bekendheid van gebruik? Reactie omgeving (familie/vrienden)? Zijn er signalen die u niet zelf heeft waargenomen maar die u heeft gehoord en serieus neemt? Van wie heeft u dit gehoord? Respons organisatie? Uitgevoerde en geplande interventies? Respons andere professionals? Uitgevoerde en geplande interventies? Persoonlijke opinie? Grootste zorgen? Aanbevelingen?</p>

Bijlage 2: onderwerpen lijst interview jongeren

Intro	<p>Stel jezelf voor</p> <p>Leg quickscan kort uit (zie “toelichting intro” onderaan)</p> <p>Vergoeding van 15 euro</p> <p>Vragen voor mij?</p>
Persoonlijke info	<p><i>Alle informatie zal geanonimiseerd verwerkt worden; het gaat over ‘iemand die je kent’ (SWIM).</i></p> <p>Eerste letter van je naam? Leeftijd?</p> <p>Vriendengroep(en)? School/werk? Vrije tijd? Leeftijd? M/V?</p> <p>Hoeveel? Waar? (ook dit wordt geanonimiseerd verwerkt)</p> <p>Subgroep(en)/scene? Veranderd afgelopen jaar?</p>
Meest opvallend?	<p>Drank en/of drugs</p>
Alcohol	<p>Hoeveel mensen ken je die alcohol drinken?</p> <p>Wie (M/V, leeftijd, subgroep(en))?</p> <p>Welke alcohol?</p> <p>Waar en wanneer? Hoe vaak?</p> <p>Waarom?</p> <p>Beschikbaarheid?</p> <p>Verandering afgelopen jaar? Waardoor?</p> <p>Probleem?</p>
Drugs	<p>Hoeveel mensen ken je die alcohol drinken?</p> <p>Wie (M/V, leeftijd, subgroep(en))?</p> <p>Welke alcohol?</p> <p>Waar en wanneer? Hoe vaak?</p> <p>Waarom?</p> <p>Beschikbaarheid?</p> <p>Verandering afgelopen jaar? Waardoor?</p> <p>Probleem?</p>
Reactie	<p>Algemene bekendheid drugs en alcohol in Kampen?</p> <p>Reactie omgeving (familie/vrienden)?</p> <p>Reactie gemeente? Wat vind je van dit onderzoek?</p> <p>Voorlichting alcohol en drugs?</p> <p>Hulpverlening alcohol en drugs?</p> <p>Zorgen?</p> <p>Aanbevelingen?</p>